

Geïntegreerd natuurbeheerplan Grenspark Groot-Saeftinghe

Deelgebieden: Hedwige-Prosperoschor, Schor Ouden Doel en Paardenschor

Geïntegreerd natuurbeheerplan 2021-2045 voor het Grenspark Groot Saeftinghe: deelgebieden Hedwige- en Prosperschor, Schor Ouden Doel en Paardenschor

---

Rapport

Colofon

Auteur: Peter Claus/Antea (voor insteek erfgoed)

© Corridor cvba, 2020

Dit rapport werd samengesteld in kader van het Interreg V-Project 'Grenspark Groot Saeftinghe'
01/04/2016 – 31/03/2019

Wijze van citeren:

Claus P , 2020. Geïntegreerd natuurbeheerplan 2023-2047 voor het Grenspark Groot Saeftinghe
deelgebieden Hedwige- en Prosperschor, Schor Ouden Doel en Paardenschor. Corridor cvba,
Nazareth.

Voor het aanpassen van het oorspronkelijke natuurbeheerplan naar een geïntegreerd
natuurbeheerplan heeft Natuur en Bos samengewerkt met Antea Group (Antea Belgium nv).

Corridor cvba
Steenweg Deinze 195
9810 Nazareth
www.corridor.land

Foto omslag:

Engels slijkgras (*Spartina anglica*), Saxifraga- Ed Stikvoort

Inhoudstafel

1.	Verkenningnota	5
2.	Deelnemende percelen	6
3.	Inventarisatie.....	11
3.1	Onroerend Erfgoed.....	11
3.1.1	Algemeen.....	12
3.1.1.1	Bodem	14
3.1.1.2	Kreken, welen, slikken, schorren, watergangen,.....	14
3.1.1.3	Scheldedijk.....	15
3.1.2	Infrastructuur	15
3.1.2.1	Infoborden.....	15
3.1.2.2	Zitbanken.....	16
3.1.2.3	Bewegwijzering.....	16
3.1.3	Recreatie.....	17
3.1.4	Historische nota.....	18
3.1.4.1	Chronologische evolutie	18
3.1.5	Beschrijving van de erfgoedwaarden	32
4.	Beheerdoelstellingen.....	33
4.1.	Beheervisie ecologische functie	33
4.1.1.	Hedwige- en Prosperschor	33
4.1.2.	Schor Ouden Doel en Paardenschor.....	36
4.2.	Beheervisie economische functie.....	38
4.3.	Beheervisie sociale functie	39
4.3.1	Erfgoed	40
4.3.2	ZEN-erfgoed.....	40
4.4	Beheervisie globaal kader	40
4.5	Beheervisie ambitieniveau	40
5.	Natuurstreefbeelden	41
5.1.	Natuurstreefbeeld estuaria (EU-code 1130)	41
5.2.	Natuurstreefbeeld leefgebied Bruine Kiekendief.....	44
5.3.	Natuurstreefbeeld leefgebied Blauwborst.....	47
5.4.	Natuurstreefbeeld leefgebied Zwartkopmeeuw.....	48
5.5.	Natuurstreefbeeld leefgebied Strandplevier	51
5.6.	Natuurstreefbeeld leefgebied Kluut.....	52
5.7.	Natuurstreefbeeld leefgebied Rugstreepad.....	54
6.	Beheermaatregelen.....	56

6.1.	Beheereenheid Sigmadijk (PP1)	56
6.2.	Beheereenheid Prosperschor Noord 2 (PP2)	57
6.3.	Beheereenheid Prosperschor Noord 3 (PP3)	57
6.4.	Beheereenheid Hedwigedijk 1 (nieuwe zeedijk) (HP1)	58
6.5.	Beheereenheid Hedwigeschor 2 (voormalige akkers) (HP2).....	58
6.6.	Beheereenheid Hedwigepolder 3 (Sieperdaschor) (HP3)	60
6.7.	Beheereenheid Schor Ouden Doel	60
6.7.1.	Beheereenheid Schor van Doel Noord (SOD-N)	61
6.7.2.	Beheereenheid Schor van Doel Slik Geul (SOD-G)	62
6.7.3.	Beheereenheid Schor van Doel Centrum (SOD-C)	62
6.7.4.	Beheereenheid Schor van Doel Begrazing 1 (SOD-B1)	62
6.7.5.	Beheereenheid Schor van Doel Begrazing 2 (SOD-B2)	63
6.8.	Beheereenheid Paardenschor	64
6.8.1.	Beheereenheid Paardenschor Begrazing (PB)	64
6.8.2.	Beheereenheid Paardenschor Geul (PG)	64
7.	Bosbalans.....	66
8.	Openstelling.....	67
9.	Opvolging en monitoring.....	68
10.	Ontheffingen, meldingen en vergunningsplichtige activiteiten.....	69
10.1.	Natuurwetgeving.....	69
10.1.1.	Vegetatiewijziging	69
10.1.2.	Ontheffingen op algemene verbodsbepalingen Natuur- en Erfgoeddecreet	69
10.1.3.	Ontheffingen in kader van waterveiligheid	70
10.2.	Soortenbesluit.....	71
11.	Lijst van de bijlagen	72
12.	Referenties	73

1. Verkenningnota

In het kader van het proces om voor de natuurgebieden in het Grenspark Groot Saeftinghe natuurbeheerplanning op te maken, werd een uitgebreide verkenningnota opgemaakt. Deze maakt deel uit van elk natuurbeheerplan.

Voor het Grenspark Groot Saeftinghe heet deze verkenningnota 'Beheervisie 2021 – 2045'. Deze is te vinden op de website van de Beheercommissie Natuur Linkerscheldeoever bij de 'publicaties'.

Deze beheervisie voor het Grenspark Groot Saeftinghe is de ecologische onderbouw voor het natuurbeheer in de regio. Het is het resultaat van een meerjarig denkproces, gevoerd in eerste instantie door ecologen en experts, maar evenzeer in overleg met verschillende betrokkenen in de streek en rekening houdend met inzichten uit diverse invalshoeken. Ook het resultaat van allerlei verdiepend studiewerk werd geïntegreerd in de beheervisie. Zo houdt deze visie o.m. rekening met recente studies zoals, het 'Kreken- en dijkenplan Grenspark Groot Saeftinghe', het 'Vademecum Bruine Kiekendief' en de studie 'Visuele landschapsbuffering Waaslandhaven-West; concept en inrichtingsprincipes'.

Naast de aandacht voor het grensoverschrijdend natuurbeheer en het verbeteren van de biodiversiteit, willen de partners van het Grenspark Groot Saeftinghe ook zorgen voor natuurbeleving, natuureducatie en economische meerwaardecreatie (in samenwerking met ondernemers uit de regio). Een grenspark kan namelijk niet meer succesvol worden gemanaged zonder een modern exploitatiemodel met natuurbeleving en meerwaardecreatie, naast natuurbeheer en behoud. Deze beheervisie moet daarom in samenhang gezien worden met de eerder uitgewerkte gebiedsagenda en met het uitvoeringsprogramma voor het Grenspark Groot Saeftinghe.

Deze gebiedsagenda geeft voor de grensregio de gedeelde ambitie weer. Deze ambitie is voor de *streekholders* en organisaties verbindend en spreekt duidelijke engagementen uit. Ze is tot stand gekomen in dialoog met diverse actoren die een positieve bijdrage willen leveren aan de ontwikkeling van het grenspark. Individuele, organisatie brede en collectieve belangen werden naast elkaar gelegd om te komen tot een gedragen regionaal verhaal dat de uitdagingen voor de toekomst scherpstelt. De gebiedsagenda biedt een opbouwend perspectief voor de grensregio waarbij de drie-eenheid Landbouw, Haven en Natuur leidend is om de identiteit verder te ontwikkelen. Zo komt de regio tot een gezamenlijke positionering en bouwen alle actoren samen aan het uiteindelijke (streek)merk.

2. Deelnemende percelen

In Vlaanderen wordt het natuurbeheerplan goedgekeurd aan de hand van een ministerieel besluit en krijgt het daardoor een juridisch karakter. In Nederland betreft een beheerplan een louter informatief document dat uiteraard richtinggevend is voor het beheer op korte en lange termijn.

De percelen gelegen op Nederlands grondgebied maken dus juridisch geen deel uit van dit natuurbeheerplan, maar aangezien het een grensoverschrijdend natuurgebied betreft dat functioneel samenhangend is, wordt het beheerplan opgevat als een grensoverschrijdend beheerplan met een gezamenlijke beheervisie en met inbegrip van de Nederlandse beheereenheden.

De 'Hedwigepolder' zal in de toekomst worden toegevoegd aan het Natura 2000-beheerplan van de Westerschelde en Saeftinghe en zal zo deel uitmaken van het Natura 2000-gebied.

Volgende kadastrale percelen gelegen op Vlaams grondgebied maken deel uit van het geïntegreerde natuurbeheerplan Hedwige- en Prosperschor, Schor Ouden Doel en Paardenschor voor een totale oppervlakte van 265,61 ha.

Een overzicht van de Vlaamse deelnemende percelen uit dit natuurbeheerplan wordt gegeven op kaart in bijlage 1.

Kadastraal perceel	Beheerder	Oppervlakte in ha
46006A0003/61A000	Natuurpunt Beheer vzw	20,01
46006A0471/00B003	Natuurpunt Beheer vzw	3,11
46006A0471/00D003	Natuurpunt Beheer vzw	0,41
46006A0471/00F003	Natuurpunt Beheer vzw	0,05
46006A0003/60A000	ANB	8,03
46006A0003/64_000	Natuurpunt Beheer vzw	0,31
46006A0003/66A000	Natuurpunt Beheer vzw	0,95
46006A0003/61B000	Natuurpunt Beheer vzw	2,29
46006A0471/00H003	Natuurpunt Beheer vzw	0,31
46006A0471/00X002	Natuurpunt Beheer vzw	0,63
46006A0471/00E003	Natuurpunt Beheer vzw	0,96
46006A0471/02B000	Natuurpunt Beheer vzw	6,58
46006A0471/00W002	Natuurpunt Beheer vzw	1,40
46006A0003/65A000	Natuurpunt Beheer vzw	1,22
46006A0003/63_000	Natuurpunt Beheer vzw	0,27
46006A0471/00G003	Natuurpunt Beheer vzw	9,64
46006A0003/62_000	Natuurpunt Beheer vzw	1,62
46006A0003/67A000	Natuurpunt Beheer vzw	15,02
46006A0003/00P008	ANB	8,67
46006A0003/00L007	ANB	0,61
46006A0002/00T008	ANB	0,35
46006A0002/00W007	ANB	0,11
46006A0003/00D009	ANB	1,53
46006A0003/00E009	ANB	1,52
46006A0002/54_000	ANB	0,31
46006A0003/00X007	ANB	1,99
46006A0003/00Z004	ANB	0,15
46006A0002/00S000	ANB	0,42
46006A0003/00R000	ANB	1,87
46006A0003/00W006	ANB	2,28

46006A0002/00N007	ANB	2,06
46006A0003/00N000	ANB	0,08
46006A0002/00T006	ANB	0,18
46006A0002/00T003	ANB	0,85
46006A0003/00L005	ANB	0,57
46006A0002/00P000	ANB	0,09
46006A0003/00H004	ANB	1,51
46006A0003/00N007	ANB	1,23
46006A0002/00S008	ANB	0,11
46006A0002/00Z008	ANB	0,47
46006A0003/00Y000	ANB	1,96
46006A0002/00D008	ANB	0,81
46006A0003/58C000	ANB	1,20
46006A0003/00P007	ANB	2,01
46006A0003/00T006	ANB	2,24
46006A0003/00C008	ANB	1,55
46006A0002/00X007	ANB	0,81
46006A0003/00F007	ANB	0,43
46006A0003/00P000	ANB	0,05
46006A0002/00L000	ANB	2,00
46006A0003/68_000	ANB	1,41
46006A0003/00A008	ANB	0,49
46006A0002/02_000	ANB	0,76
46006A0003/00F000	ANB	0,76
46006A0003/00W007	ANB	2,02
46006A0003/00H008	ANB	0,91
46006A0002/00K006	ANB	0,08
46012A0001/02Y016	ANB	0,10
46012A0001/02P000	ANB	0,14
46006A0003/00S006	ANB	2,23
46006A0003/00X008	ANB	0,35
46006A0003/00G005	ANB	0,98
46006A0003/55_000	ANB	0,57
46006A0003/00R008	ANB	0,37
46006A0002/00C003	ANB	1,00
46006A0002/00N009	ANB	0,25
46006A0002/00P008	ANB	0,32
46006A0002/00R007	ANB	2,00
46006A0003/00G003	ANB	2,28
46006A0002/00X006	ANB	1,02
46006A0003/00F005	ANB	0,94
46006A0003/00H007	ANB	0,31
46006A0002/00V004	ANB	0,22
46006A0002/00P007	ANB	1,96
46006A0002/00L008	ANB	0,93
46006A0002/00S003	ANB	0,81
46006A0003/00N005	ANB	0,57
46006A0002/00A007	ANB	0,48
46006A0003/00Y004	ANB	0,14
46006A0002/00G007	ANB	2,26
46006A0003/00N008	ANB	3,01
46006A0002/00W008	ANB	0,84

46006A0002/00B007	ANB	1,15
46006A0002/00E007	ANB	0,71
46006A0002/00N004	ANB	0,22
46006A0002/00R004	ANB	0,23
46006A0001/00T006	ANB	0,23
46006A0003/00S000	ANB	1,96
46006A0002/00Y005	ANB	0,24
46006A0002/00R000	ANB	0,08
46006A0002/00X008	ANB	0,00
46006A0003/00Z005	ANB	1,42
46006A0002/00H009	ANB	0,24
46006A0003/00T005	ANB	0,84
46006A0003/00D007	ANB	0,59
46006A0003/00K000	ANB	0,07
46006A0002/00B005	ANB	0,05
46006A0002/00W004	ANB	0,06
46006A0003/00V008	ANB	1,87
46006A0002/00L007	ANB	2,00
46006A0002/55_000	ANB	0,82
46006A0003/00W008	ANB	0,65
46006A0002/00F008	ANB	0,05
46006A0002/00B009	ANB	0,55
46006A0002/00M000	ANB	1,99
46006A0003/00E007	ANB	0,27
46006A0002/00A009	ANB	0,46
46006A0003/59A000	ANB	1,86
46006A0002/00D005	ANB	0,24
46006A0003/00E005	ANB	0,94
46006A0002/00C002	ANB	1,01
46006A0003/00D000	ANB	0,24
46006A0002/00H008	ANB	0,12
46006A0003/00A009	ANB	4,02
46012A0001/53_000	ANB	0,28
46006A0003/56_000	ANB	0,57
46006A0003/00V000	ANB	1,83
46006A0002/00H003	ANB	0,05
46006A0002/00V003	ANB	0,96
46006A0002/53_000	ANB	0,85
46006A0002/00D009	ANB	0,23
46006A0003/00V006	ANB	2,29
46006A0002/00V007	ANB	1,00
46012A0001/52_000	ANB	0,51
46006A0002/00E005	ANB	1,42
46006A0003/69_000	ANB	1,80
46006A0003/00X004	ANB	0,00
46012A0001/02Z016	ANB	0,23
46006A0003/00Y006	ANB	2,01
46006A0002/00E010	ANB	0,96
46006A0002/00N000	ANB	1,67
46006A0003/00D005	ANB	0,90
46006A0003/53_000	ANB	1,10
46006A0003/57_000	ANB	1,15

46006A0002/00E008	ANB	0,09
46006A0003/00R007	ANB	2,00
46006A0003/00M000	ANB	0,37
46006A0002/00M008	ANB	0,87
46006A0003/00W000	ANB	2,00
46012A0001/02H006	ANB	0,91
46006A0003/00X000	ANB	1,99
46006A0002/00Y003	ANB	1,00
46006A0002/00S007	ANB	1,97
46006A0002/00K007	ANB	1,98
46006A0002/00B004	ANB	0,60
46006A0003/00V004	ANB	2,41
46006A0003/00S007	ANB	2,04
46006A0002/00F009	ANB	0,24
46006A0003/00P005	ANB	0,61
46006A0003/00F009	ANB	0,02
46006A0002/00R003	ANB	0,91
46006A0003/00Y007	ANB	2,00
46006A0003/00S008	ANB	4,31
46006A0002/00K000	ANB	2,00
46006A0003/00C009	ANB	0,66
46006A0002/00Z004	ANB	0,19
46006A0002/00M007	ANB	2,01
46006A0003/00G007	ANB	0,96
46006A0002/00G008	ANB	1,94
46006A0001/00C003	ANB	0,39
46012A0001/02E017	ANB	0,05
46006A0003/00L000	ANB	1,21
46006A0003/00M007	ANB	1,98
46006A0003/00R006	ANB	1,93
46006A0002/00T004	ANB	0,77
46006A0003/00B008	ANB	0,66
46006A0002/00T007	ANB	1,77
46006A0001/00V005	ANB	0,11
46006A0002/00V008	ANB	0,05
46006A0001/00R006	ANB	0,22
46006A0003/00D008	ANB	0,05
46006A0003/00Z007	ANB	2,10
46006A0003/00F008	ANB	1,01
46006A0003/00B005	ANB	0,00
46006A0003/00T007	ANB	1,98
46006A0003/00G000	ANB	1,25
46006A0003/00V007	ANB	1,99
46006A0002/00S004	ANB	0,71
46006A0003/00H000	ANB	0,08
46006A0002/00C005	ANB	0,23
46006A0003/58A000	ANB	0,01
46006A0003/00Y005	ANB	0,74
46006A0003/52_000	ANB	1,19
46006A0002/00P004	ANB	0,05
46006A0003/00X005	ANB	1,45
46006A0002/00R008	ANB	0,65

46006A0002/52_000	ANB	1,07
46006A0002/00C008	ANB	0,64
46006A0003/00Z000	ANB	2,01
46006A0002/00R009	ANB	0,24
46006A0003/00M008	ANB	3,88
46006A0003/54_000	ANB	1,11
46006A0002/56_000	ANB	0,55
46006A0003/58D000	ANB	0,35
46006A0002/00N003	ANB	0,05
46006A0002/00Y008	ANB	0,84
46006A0001/00F004	ANB	0,20
46006A0003/00E000	ANB	1,25
46006A0003/00F003	ANB	2,25
46006A0001/00E004	ANB	1,02
46006A0002/00L009	ANB	0,24
46006A0003/00H005	ANB	2,65
46006A0002/00V009	ANB	0,48
46012A0001/02C029	ANB	0,10
46006A0002/00A005	ANB	0,31
46006A0219/00W000	ANB	0,49
46006A0216/00N003	ANB	0,02
46006A0216/00P003	ANB	0,04
46006A0219/00V000	ANB	0,05
46006A0216/00B003	ANB	0,72

3. Inventarisatie

De percelen die deel uitmaken van het geïntegreerd natuurbeheerplan werden ingedeeld in beheereenheden en naargelang het aanwezige vegetatietype werd een standaardfiche ingevuld.

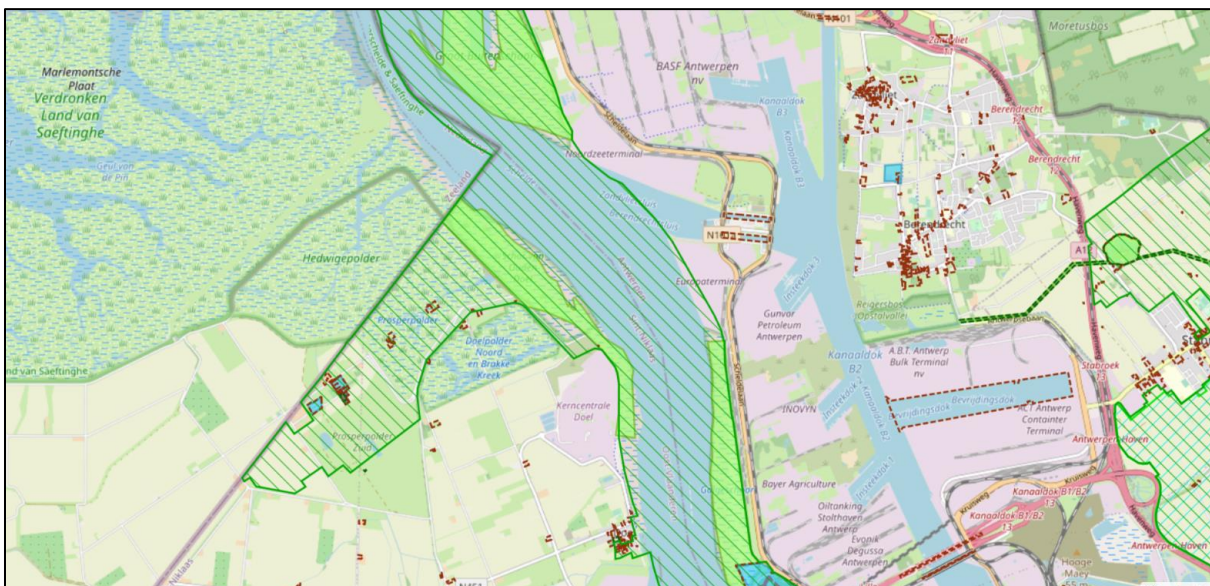
Een overzicht van de beheerindeling wordt gegeven op kaart in bijlage 10.

Waar er al een Europees te beschermen habitat of een regionaal belangrijke biotoop (RBB) aanwezig was (mogelijk gedegradeerd), werd er bijkomend één of meerdere fiches ‘kwaliteitsbeoordeling’ ingevuld om de lokale staat van instandhouding te bepalen.

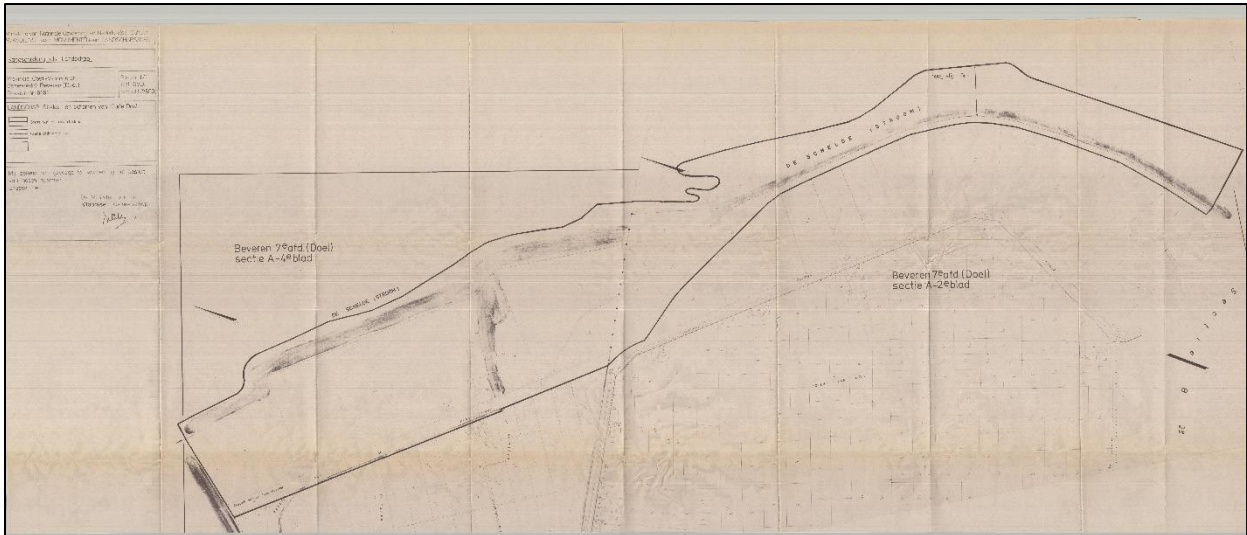
De standaardfiches en de kwaliteitsbeoordelingen van actuele EU-habitats en regionale belangrijke biotopen zijn per inventarisatie-eenheid terug te vinden in **bijlage 11**.

3.1 Onroerend Erfgoed

Een deel van het beheerplangebied, nl. Schor Ouden Doel is onderdeel van het landschap ‘Slikken en schorren van Oude Doel’. Dit landschap ‘Slikken en schorren van Oude Doel’ is beschermd als cultuurhistorisch landschap sinds 17.12.1981 (ID 8437). Het vormt onderdeel van “Brakwaterschorren langsheen de Schelde ten noorden van Antwerpen”, aangeduid als landschappelijk geheel in de wetenschappelijke inventaris (ID 135063).

Figuur 1: Beschermd cultuurhistorisch landschap ‘Slikken en schorren van Oude Doel’ (groene zone op linkeroever) en deel van het landschappelijk geheel ‘Brakwaterschorren langsheen de Schelde ten noorden van Antwerpen’ (gearceerd) (Geoportaal Onroerend Erfgoed)

Figuur 2: Aanduiding bescherming binnen beschermingsbesluit

Het beschermingsbesluit stipuleert een aantal beperkingen op de activiteiten en inrichtingen die in het gebied kunnen gebeuren (zie [bijlage 14](#)).

De Centraal Archeologische Inventaris (CAI) toont geen relicten in het gebied.

3.1.1 Algemeen

Het beschermd cultuurhistorisch landschap 'Slikken en schorren van Oude Doel' sluit aan bij het Land van Saeftinghe, zij het dan aan Belgische zijde. Het maakt dus eveneens deel uit van dit slikken- en schorregebied en herbergt dezelfde kenmerkende flora. Aan de overkant van de Schelde ligt een gelijkaardig schorregebied, het Galgenschoor.

Schor Ouden Doel omvat de buitendijkse slikken (lager gelegen) en schorren (hoger gelegen). Deze ontstaan door sedimentatie, slibafzetting via getijdenwerking. Het betreft een brakwatergebied dat onder invloed van getijdenwerking staat en zowel door zout water vanuit de Noordzee als door zoet water vanuit de Schelde overspoeld wordt.

In eerste fase ontstaan er slikken die bij vloed onder water komt te staan, waarbij pioniersvegetatie stilaan de locatie koloniseert. Naarmate opslibbing toeneemt in hoogte, komt er nieuwe begroeiing bij. Door de plantengroei wijzigen de slikken naar schorren en slibben deze steeds verder op. De schorren komen zo slechts onder water te staan bij spring- of stormvloed.

Het omgevende landschappelijk geheel betreft het schorregebied (Galgenschoor, Groot Buitenschoor en Schorren van Doel) langs beide oevers van de Schelde tussen de grens met Nederland en het voormalige polderdorp Lillo. Het omvat de relicten van een uitgebreid en ingewikkeld stelsel van 'buitendijkse gronden' die de mens door de geschiedenis heen met wisselende kansen steeds opnieuw heeft ingedijkt en omgezet naar vruchtbare cultuurgronden. De openheid en natuurlijkheid van het gehele gebied resulteert in een esthetisch waardevolle 'groene' enclave, binnen de industrie en infrastructuur van de Antwerpse Haven. Het polderdorp Doel is een zeldzaam en historisch waardevol restant van de oude, kleine bewoningskernen langsheen de

Schelde. De schorren- en slikkenvegetaties zijn op nationaal vlak uiterst zeldzaam en herbergen een zeldzame flora. Het gebied is bovendien een belangrijk rust- en foerageerterrein voor watervogels. ¹

Figuur 3: Paardenschor – Antea Group 08.08.2022

¹ <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/135063>

Figuur 4: Schor Ouden Doel – Antea Group 08.08.2022

3.1.1.1 Bodem

Op de buitendijkse gronden bestaat de bodem, naast een belangrijke hoeveelheid water, uit zandige en poedervormige bestanddelen en colloïden. Kleimineralen zijn slechts in geringe mate aanwezig. Het slib verkrijgt zijn homogeen karakter door de aanwezigheid van organische bestanddelen. Samen met de anorganische ijzer- en zwavelverbindingen zijn zij verantwoordelijk voor de zwarte kleur van de bodem.²

3.1.1.2 Kreken, welen, slikken, schorren, watergangen,

Schor Ouden doel omvat een relatief gaaf restant van een vroeger zeer uitgebreid stelsel van slikken en schorren met hoge gaafheid en herkenbaarheid. Soms zijn deze groot, zoals de geul van het

² <https://inventaris.onroerendergoed.be/erfgoedobjecten/135063>

haventje van de Prosperpolder. Vaak is dit een netwerk van verschillende kleinere geulen, die oost-west verlopen en waarlangs het water bij eb afvloeit.

3.1.1.3 Scheldedijk

De Scheldedijk is de dijk tussen schorren van Ouden Doel en Hedwige- en Prosperpolder; deze was opgebouwd uit steenbestorting en omvatte een asfaltweg. Bij de inrichting van Hedwige- en Prosperpolder werd een bres van 500m tot op polderniveau uitgegraven in de Scheldedijk ter hoogte van Prosperhaven. Het overige deel van de Scheldedijk blijft behouden. De asfaltverharding en de steenbestorting werden verwijderd.

Figuur 5: Scheldedijk - Antea Group 08.08.2022

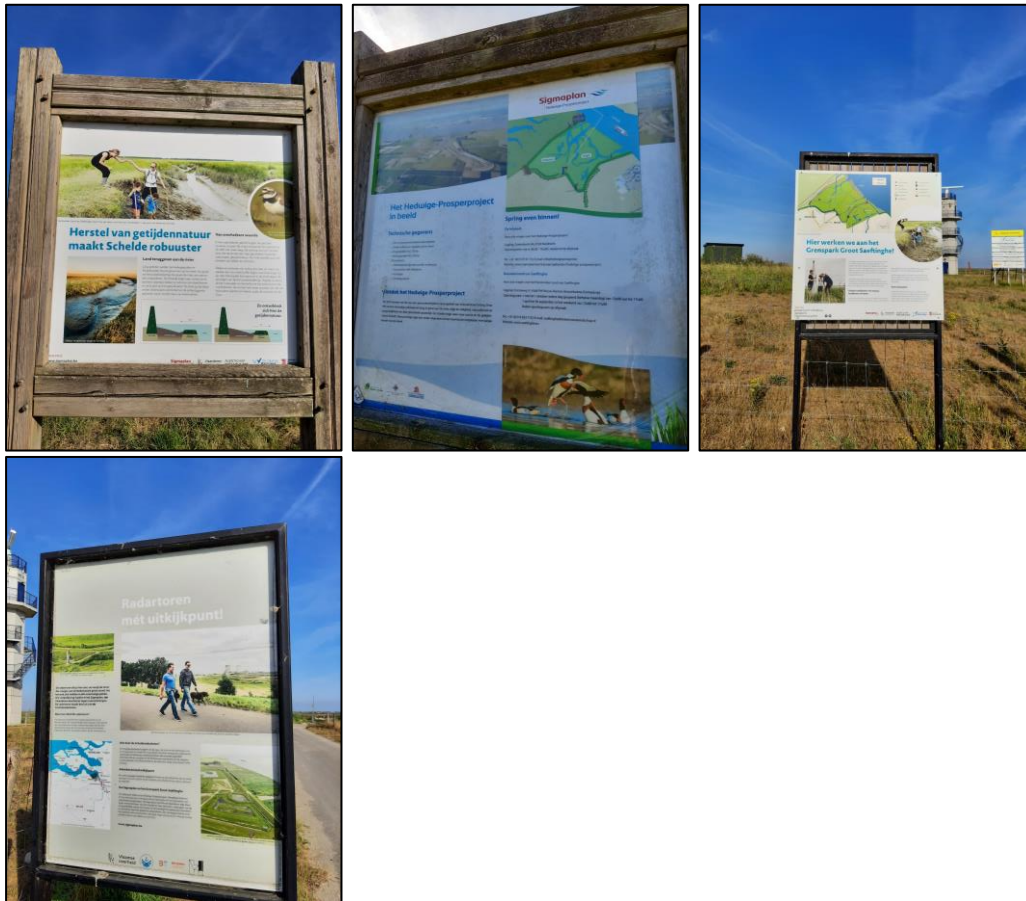
3.1.2 Infrastructuur

3.1.2.1 Infoborden

Langs het pad op de Scheldedijk staan verschillende infoborden die meer informatie geven omtrent de polders, werking en natuurwaarden.

Figuur 6: Infoborden langs Scheldedijk - Antea Group 08.08.2022

3.1.2.2 Zitbanken

Er zijn ook de zitbanken geïnstalleerd die het mogelijk maken even te rusten met uitzicht op het slikken- en schorregebied.

Figuur 7: Zitbank op Scheldedijk - Antea Group 08.08.2022

3.1.2.3 Bewegwijzering

De nodige bewegwijzering is aanwezig voor aanduiding van het wandel- en fietsroutenetwerk.

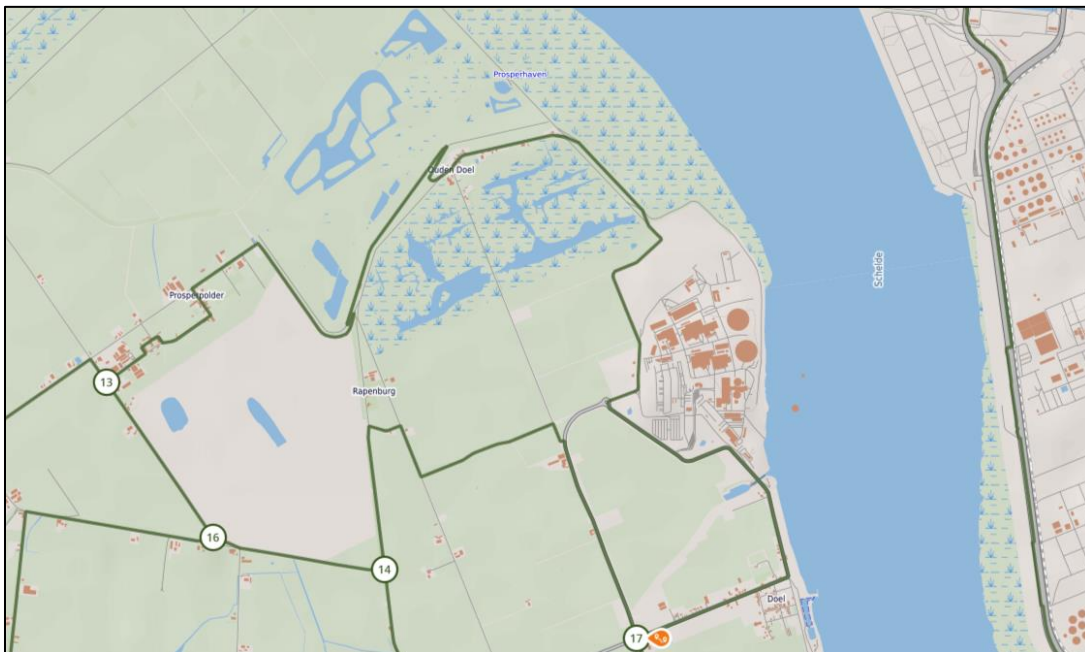

Figuur 8: Bewegwijzering langs Scheldedijk - Antea Group 08.08.2022

3.1.3 Recreatie

Het zuidelijke deel van het jaagpad op de dijk is onderdeel van het fiets- en wandelknooppuntennetwerk. Dit blijft zo na de inrichtingswerken in het gebied.

Figuur 9: Fietsknooppuntennetwerk in de omgeving (www.vlaanderen-fietsland.be/nl/routeplanner)

Figuur 10: Wandelknooppuntennetwerk in de omgeving
(<https://www.wandelknooppunt.be/nl/routeplanner>)

3.1.4 Historische nota

3.1.4.1 Chronologische evolutie

Kenmerkend voor de omgeving van Prosperpolder, Hedwigepolder en Doelpolder, zijn de gebeurtenissen die zich op amper 1000 jaar tijd hebben afgespeeld ter hoogte van het (nu verdrongen) Land van Saeftinghe: dit gebied evolueerde van een natuurlandschap naar een cultuurlandschap, maar moest door de toenemende dreiging van stormvloed door de Schelde. Zo ontstond een natuurlandschap dat weer nauw aansluit bij de natuurhistorische oorsprong.

Op basis van historische kaarten en luchtfoto's, aangevuld met beschikbare informatie kan de historische evolutie van het landschap in beeld gebracht worden.

De eerste inpoldering van de Scheldeoevers dateert van de Middeleeuwen. De oudste polders, de Grote en Kleine Doelpolder, werden voor het eerst ingedijkt in 1260. Sindsdien kwamen de polders nog meermaals onder water te staan – door natuurlijke overstromingen, maar ook uit militaire overwegingen – en werden telkens opnieuw ingepolderd. Dit verklaart de openheid en de strakke structuren van het straten- en dijkenpatroon dat vandaag kenmerkend is voor het landschap in de omgeving: ze komen voort uit heel recente inpolderingen en zijn in geen geval een weerspiegeling van de cultuurhistorische structuur van weleer. Binnen een polder volgden de meeste percelen namelijk dezelfde richting. Haaks erop, meestal in het midden van de polder, liep een weg omzoomd door bomerijen. Het polderlandschap was vroeger dus veel minder open dan vandaag. De rationalisatie van de landbouw heeft tegenwoordig echter geleid tot meer grootschaligheid en uniformiteit in de polders. Schor Ouden Doel werd zelf nooit ingepolderd.

De inpoldering en de dijken hebben het landschap en het gebruik ervan in zeer sterke mate bepaald. De dijken vormden immers niet alleen een bescherming tegen het water, ze zorgden voor een verbinding tussen de polders en de dorpen en waren bovendien ook gegeeerde vestingplaatsen voor woningen. Langs en op de dijken werden dan ook een aantal gehuchten en dorpen gevestigd: Ouden Doel, Saeftinghe, Rapenburg, Kallo, Verrebroek, Kieldrecht enz., telkens kleine woonclusters die zich ontwikkelden dicht bij de polders, maar toch op hoger gelegen gronden, vaak zandruggen.

Op oude kaarten zoals de Frickx kaart en Ferrariskaart is het landschap te herkennen als schorren, moerasgebied en een dijk met meer naar het binnenland toe woonkernen en polders op de binnendijkse en hoger gelegen gronden. Verder zijn ook de tweelingforten Lillo en Liefkenshoek, gelegen in de directe omgeving, zichtbaar. Deze werden in 1578-1582 gebouwd door Willem van Oranje ter verdediging van Antwerpen. Lillo vormde tijdens het Ancien Régime een belangrijke en vaak belegerde vestiging door zijn strategische ligging en tactiek van kunstmatige overstromingen. Met de tijd werd de functie van de forten geregeld aangepast aan de evoluerende krijgskunde. Ze werden in 1894 buiten militair gebruik gesteld. Meer naar het zuiden is het polderdorp Doel gelegen dat door indijking van de Schelde (begin 1260) zich kon vestigen. Het dorp speelde tijdens de geschiedenis een belangrijke rol als herkenning- en aanlegpunt aan de Schelde.

Figuur 11: Frickx (1712) – Geopunt

Figuur 12: AGR, Famille d'Arenberg, kaarten en plannen nr. 845, kopie van kopie van kaart van 1574 (1823)³

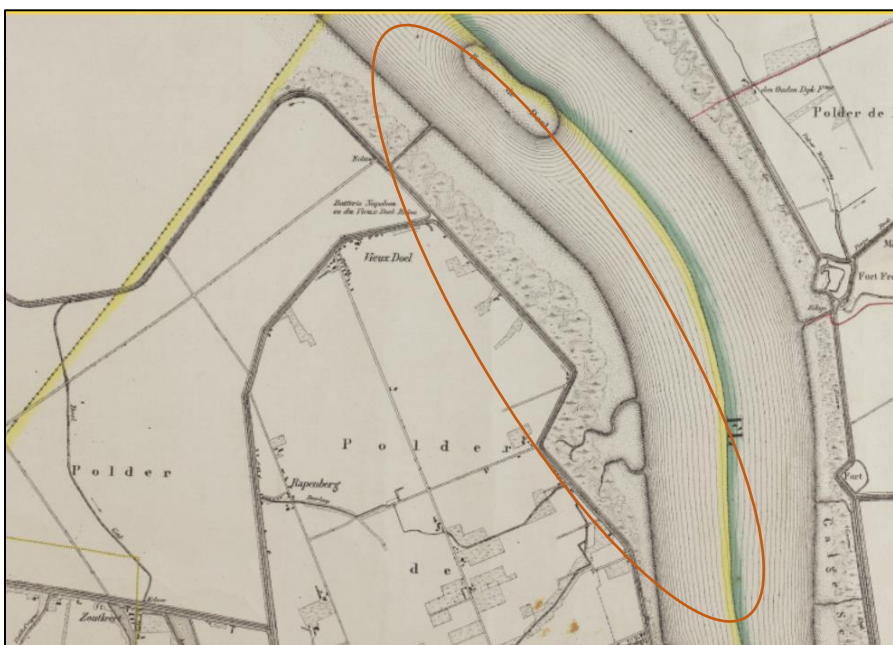
Figuur 13: Ferrariskaart (1777-1778) landschap bestaande uit schorren – Geopunt

³ [Imageviewer Rijksarchief in België](#)

Figuur 14: Stafkaart van België na Ferraris (1831)⁴

De Prosperpolder in het westen werd in 1846 ingedijkt (zichtbaar op de Vandermaelenkaart) en drooggelegd door de hertogen van Arenberg in functie van landbouw. In 1907 werd het laatste deel van het Land van Saeftinghe opnieuw ingedijkt: de Hertogin Hedwigepolder.

Figuur 15: Vandermaelenkaart (1846-1854)

⁴ [Imageviewer Rijksarchief in België](#)

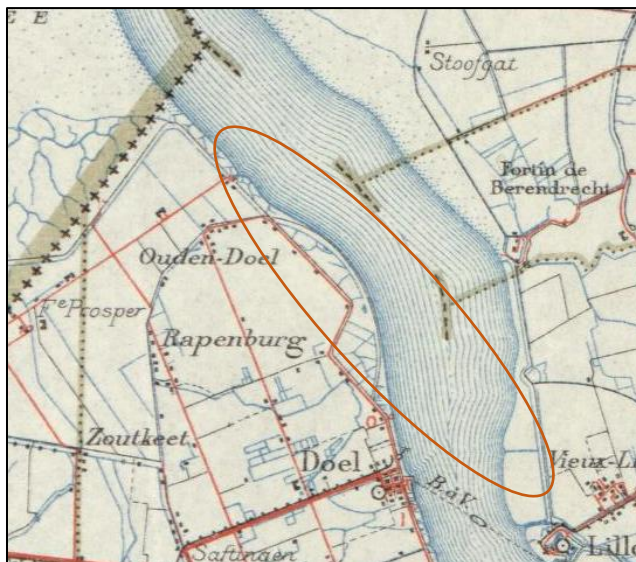

Figuur 16: Popp kaart (1842-1879) – Geopunt

Op de topografische kaart van 1855 is de geulenstructuur zichtbaar die zich vormt in de schorren. Dit is een netwerk van verschillende kleinere geulen, die oost-west verlopen en waarlangs het water bij eb afvloeit.

Ook de toevoeging van een nieuwe dijk is zichtbaar (boog ten oosten van reeds aanwezige dijk). Op de kaart van 1863 en 1881 is dit nieuwe poldergebied (met o.a. het Paardenschor) zichtbaar als grasland.

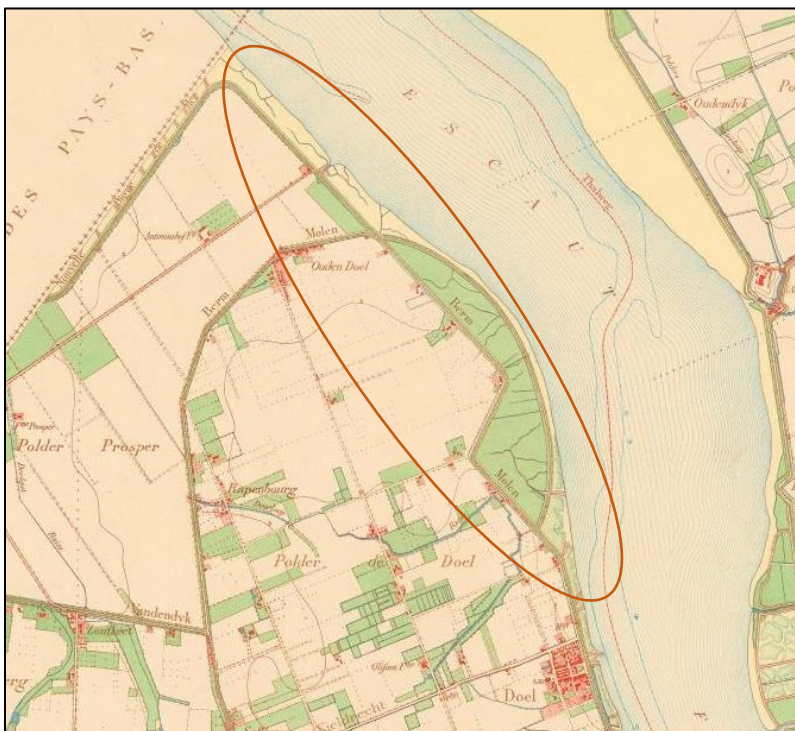

Figuur 17: Topografische kaart 1855 - cartesius⁵

⁵ [Imageviewer Rijksarchief in België](#)

Figuur 18: Topografische kaart Lillo VII/I (1863) – cartesius

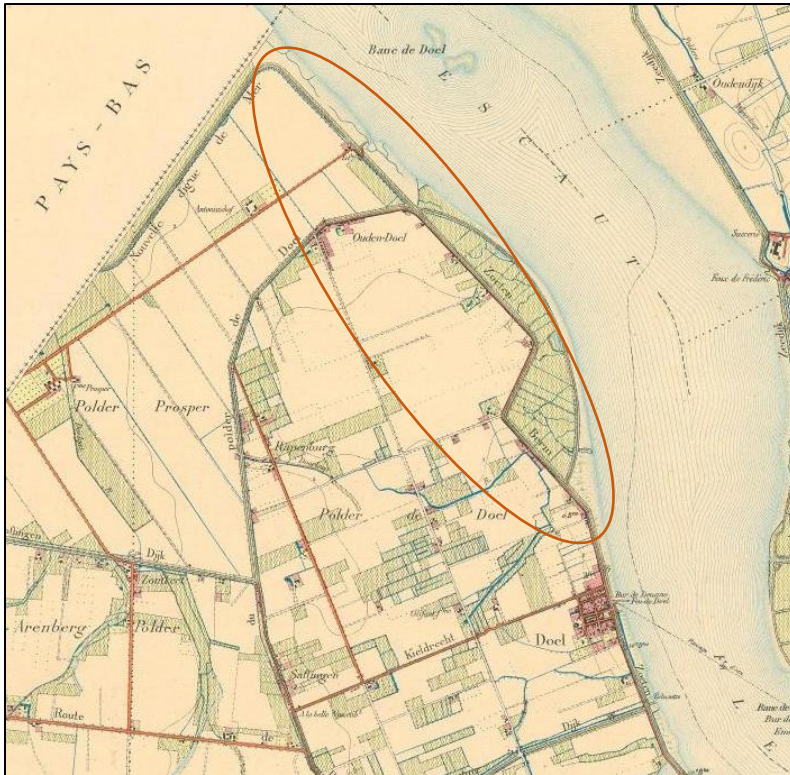

Figuur 19: Topografische kaart Lillo VII/I (1881) - cartesius⁶

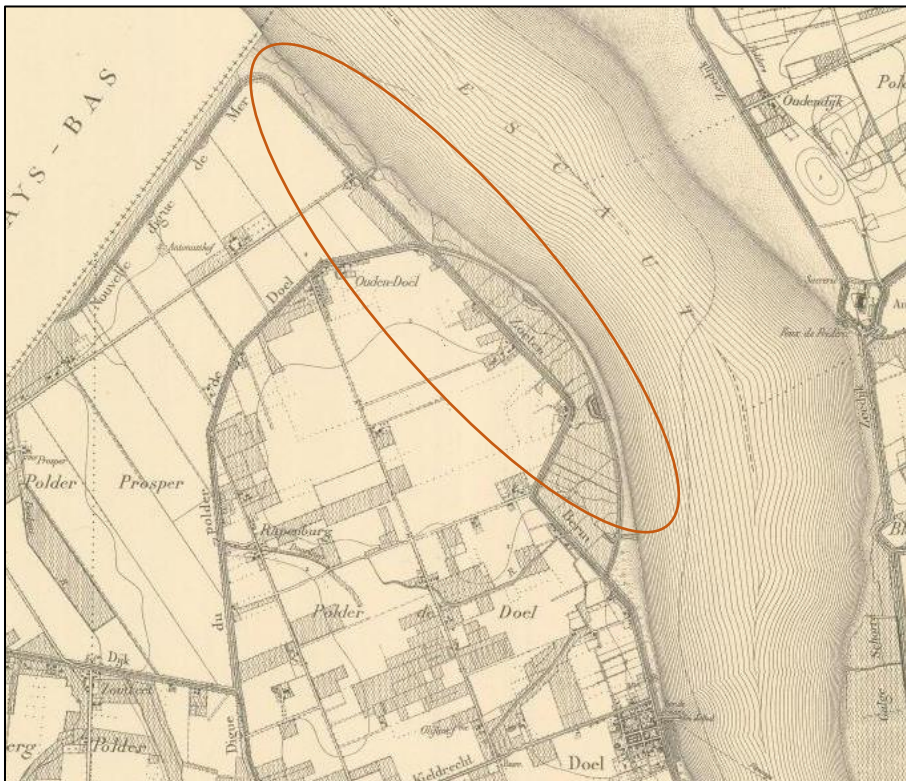
Op de topografische kaart van 1892 zijn de toevoeging van drainage geulen (rechte lijnen) zichtbaar met behoud van de reeds aanwezige natuurlijke geulen.

⁶ [Cartesius - Mijn kaart;](#)

Figuur 20: Topografische kaart Lillo VII/6 (1892) - cartesius⁷

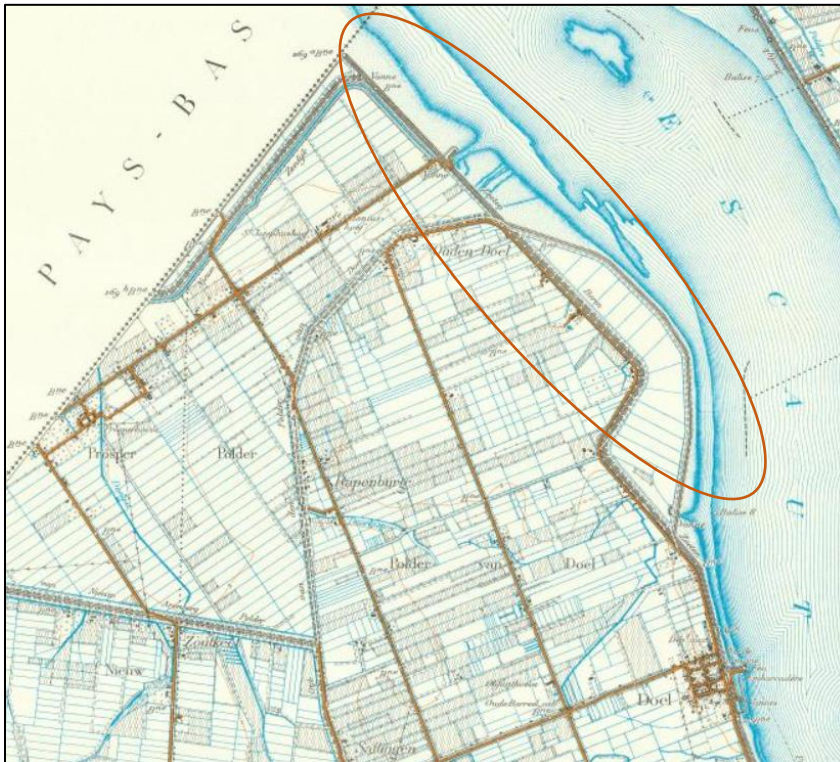

Figuur 21: Topografische kaart Lillo VII/6 (1903) - cartesius⁸

⁷ [Cartesius - Mijn kaart](#)

Tussen 1903 en 1928 zijn de natuurlijke geulen in het laatst ontwikkelde poldergebied verdwenen, enkel de aangelegde drainagegeulen zijn nog zichtbaar op de topografische kaart van 1928. Dit wordt bevestigd met de luchtfoto waarop de verschillende landbouwpercelen zichtbaar zijn.

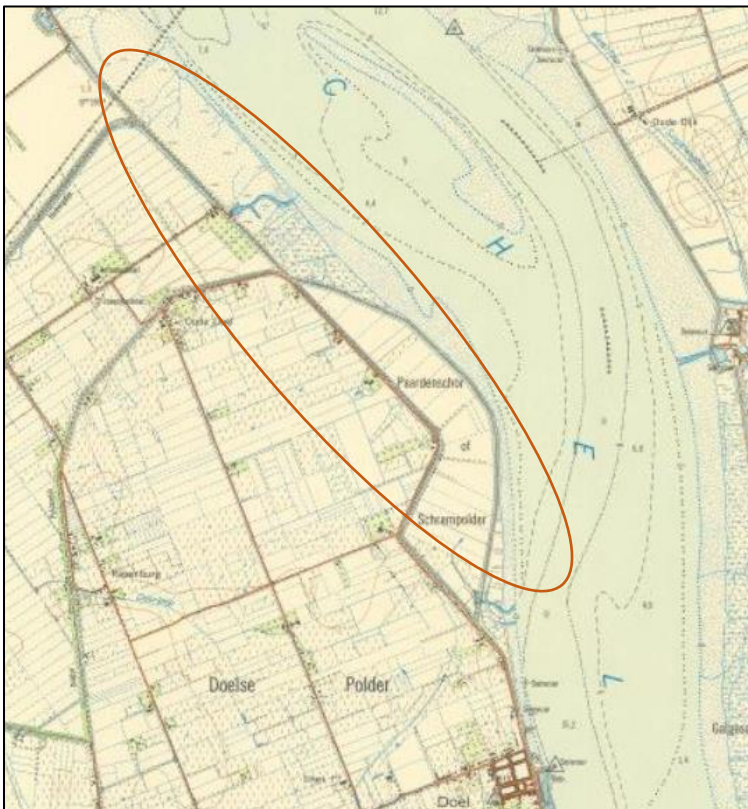
Figuur 22: Topografische kaart Lillo VII/6 (1928) – cartesius

Figuur 23: Luchtfoto juli 1948 – cartesius

Figuur 24: Luchtfoto oktober 1948 - Cartesius

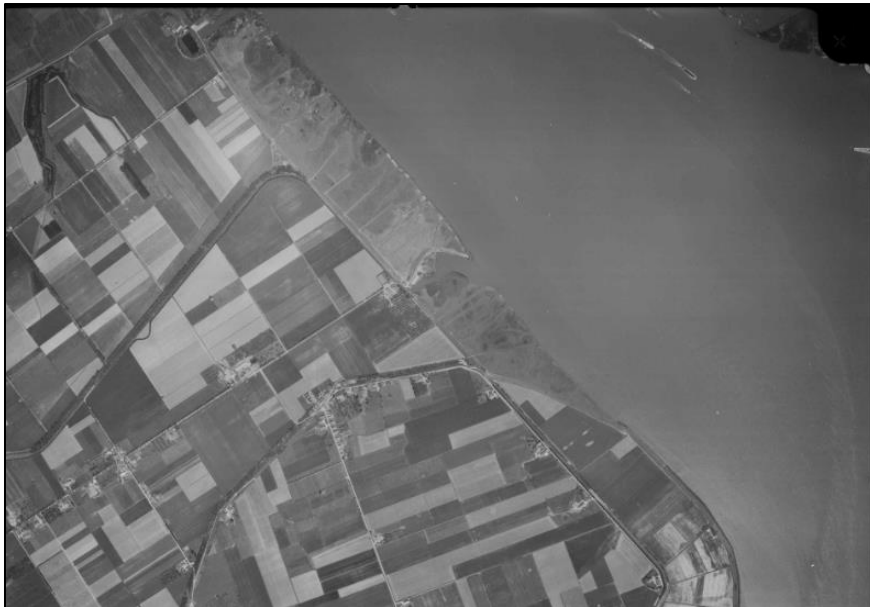
Figuur 25: Topografische kaart Lillo VII/6 (1953)

Figuur 26: Topografische kaart Lillo VII/I (1969) – Cartesius

Figuur 27: Luchtfoto 1969 - cartesius

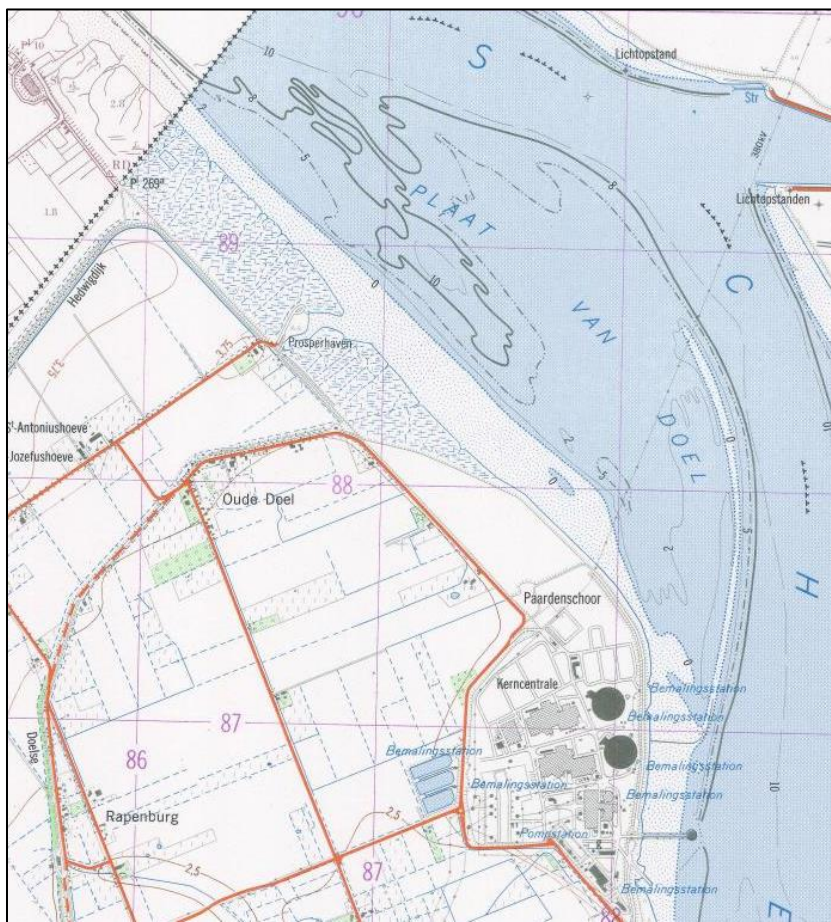
Figuur 28: Kleinschalige luchtfoto 1971 – geopunt

Heel wat historische elementen zijn verloren gegaan met de komst van de haven. Na Wereldoorlog II werd in eerste instantie de rechterscheldeoever ontwikkeld tot havengebied, vervolgens kwam een uitbreiding naar de linkeroever. De komst van de haven heeft onmiskenbaar een grote impact gehad op het oorspronkelijk landschap: diverse polders werden onteigend en zijn er verdwenen. Het Paardenschor werd in het begin van de jaren '80 met zand opgehoogd.

Figuur 29: Grootschalige luchtfoto (1979-1990) - geopunt

Figuur 30: Topografische kaart Kieldrecht Doel (1981-1982) – cartesius

Figuur 31: grootschalige luchtfoto (2000-2003) – geopunt

Een deel van het Paardenschor (14 ha) werd in 2004 (zichtbaar op luchtfoto van 2006) opnieuw afgegraven tot zijn oorspronkelijke niveau. Vandaag overstroomt dit afgegraven gebied tweemaal per dag bij vloed. Op termijn zal dit gebied door opslibbing steeds hoger komen te liggen en enkel nog bij springtij, tweemaal per maand, overspoelen, waardoor andere vegetaties hier ook een kans zullen krijgen. Het Paardenschor geldt, samen met de Brakke Kreek, als een compensatie voor het verdwijnen van slik en schor bij de constructie van het Deurganckdok.

Figuur 32: Luchtfoto 2006 – Cartesius

Figuur 33: Grootschalige luchtfoto winter (2008-2011) - geopunt

Figuur 34: Grootschalige luchtfoto winter (2012) - geopunt

3.1.5 Beschrijving van de erfgoedwaarden

De slikken en schorren van Oude “Doel” zijn beschermd als landschap omwille van het algemene belang gevormd door de:

wetenschappelijke waarde

- *geomorfologische waarde:*
de slikken en schorren van Oude Doel zijn een relict van een oorspronkelijk zeer uitgebreid en ingewikkeld stelsel van buitengronden.
- *botanische waarde:*
de schorren- en slikkenvegetaties zijn op nationaal vlak uiterst zeldzaam en herbergen een zeldzame flora.
- *ornithologische waarde:*
het gebied is een belangrijk rust- en foerageerterrein voor watervogels.

4. Beheerdoelstellingen

Voor het Grenspark Groot Saeftinghe werd een grensoverschrijdende beheervisie⁹ uitgewerkt waarin het ruimer kader wordt geschetst. In onderstaand hoofdstuk wordt enkel de beheervisie voor de deelgebieden Hedwige- en Prosperpolder, Schor Ouden Doel en Paardenschor beschreven.

4.1. Beheervisie ecologische functie

4.1.1. Hedwige- en Prosperpolder

Het Vlaamse deelgebied Prosperpolder-Noord zal samen met de Nederlandse Hedwigepolder een 465 hectare grote en grensoverschrijdende natuurontwikkeling vormen door ontpoldering. Hiervoor werd de Sieperdadijk (deels) afgegraven en werden diepe bressen tot laagwaterniveau in de bestaande Scheldedijk gemaakt. Ook de Scheldedijk wordt afgegraven tot polder/schorniveau. Een nieuwe Sigmadijk (primaire waterkering) beschermt het achterliggende landbouwgebied en de dorpen tegen overstromingen.

Door de dynamiek van eb en vloed zal hier brakke getijdennatuur-, slikken en schorren, ontstaan. Beide polders linken het Schor Ouden Doel en het Paardenschor aan het Verdronken Land van Saeftinghe. In Prosperpolder-Noord werden voor kluten, plevieren, sterns en meeuwen drie broedeilanden aangelegd. In de Hedwigepolder worden twee eilanden aangelegd (op voormalige dijkrestanten) en bebost voor kleine zilverreiger, lepelaar, zeearend en visarend. Dit estuariene natuurgebied zal ook functioneren als kraamkamer voor vissen.

Doelstellingen qua habitats

Het habitatype 'estuaria' omvat alle habitatypes die in het Grenspark Groot Saeftinghe buitendijks voorkomen en onder invloed staan van het getij en brak water, waardoor er een gedeeltelijke overlap bestaat met andere habitatypes van de bijlage 1 van de Habitatrictlijn, met name:

- Eénjarige pioniervegetaties van slik- en zandgebieden met *Salicornia*-soorten en andere zoutminnende planten (habitatype 1310),
- Vegetaties van Engels slijkgras op de overgang tussen slik en schor in de zoute tot sterk brakke zone (habitatype 1320) en
- Zout- en brakwaterschorren (habitatype 1330).

Dit natuurtype ontwikkelt spontaan in buitendijkse gebieden, afhankelijk van de dynamiek en het zoutgehalte van het water.

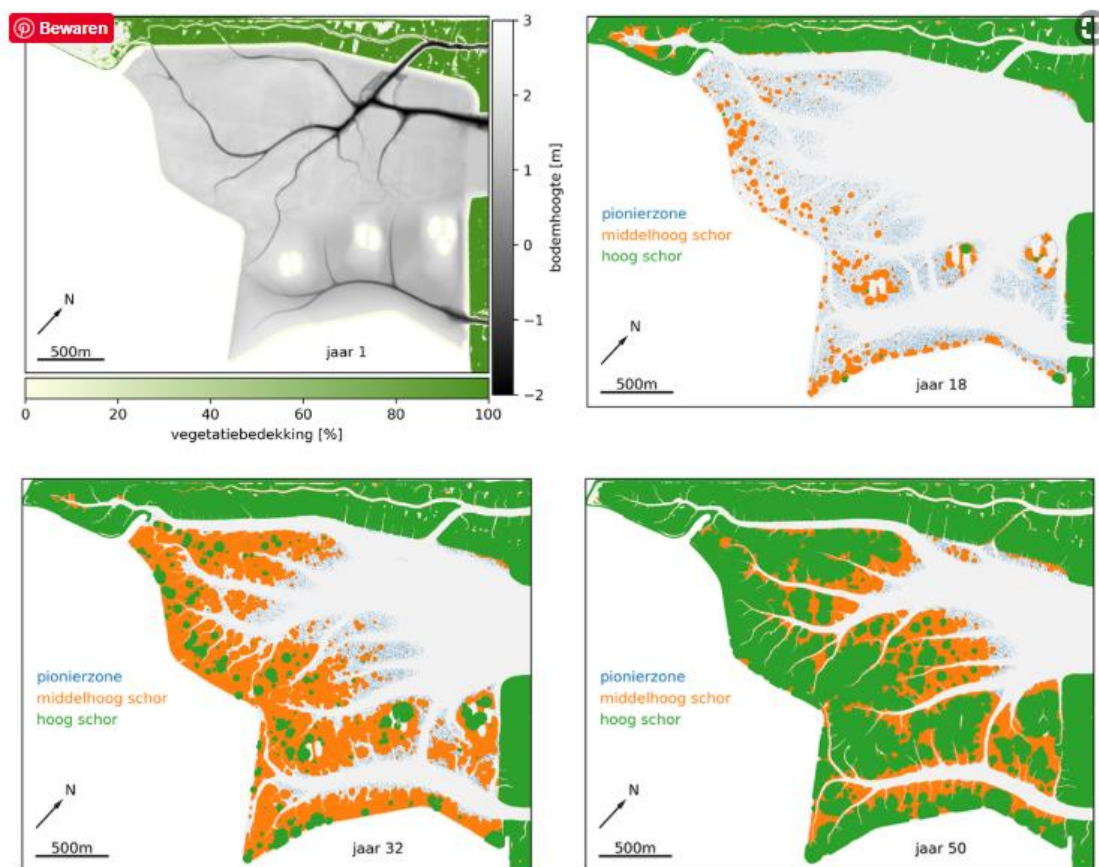
De Universiteit van Antwerpen (UA) en het Koninklijk Nederlands Instituut voor Onderzoek der Zee (NIOZ) ontwikkelden een computermodel dat de vegetatieontwikkeling in de Hedwige- en Prosperpolder na ontpoldering kan voorspellen. Het model voorspelt dat de eerste 10 jaar het gebied, door zijn lage ligging, weinig begroeiing zal hebben en voornamelijk zal bestaan uit slikken en geulen. In deze periode zal het gebied voornamelijk van belang zijn voor foeragerende trekvogels en diverse broedvogels. Zo zullen de geulen bijv. foeragerende lepelaars aantrekken. De nieuwe eilanden aan Vlaamse zijde gaan aantrekkelijk zijn als broedplaats voor kluten.

---

⁹ Claus P. 2020. Beheervisie 2021-2045 Grenspark Groot-Saeftinghe. Corridor cvba, Nazareth.

Pas na 10 jaar zal, volgens het model, aan de randen van het gebied, op kreekranden en op kleine verhogingen de eerste vegetatie ontstaan, gecreëerd door matten van nopjeswier. Op deze verhogingen zullen de eerste zeeasters kunnen ontkiemen, enkele jaren later gevolgd door zeebies. Deze laatste soort zal door middel van wortelstokken uitbreiden en langzaam het gebied veroveren. Laag dynamisch slik is zeldzaam in het Grenspark Groot Saeftinghe en deze habitat is heel belangrijk voor waadvogels.

Na 30 jaar zal er een divers gebied van slikken en schorren ontstaan. Het zal worden gekenmerkt door uitgestrekte velden van bloeiende zeeasters. Na meer dan 50 jaar zal er zich een uitgestrekt schorrengebied vormen, vergelijkbaar met de schorren van het Verdronken Land van Saeftinghe. Wanneer de schorren begroeid zijn met riet en zeekweek kunnen broedvogels als Bruine Kiekendief en Blauwborst zich vestigen.

simulatie van de voorspelde vegetatieontwikkeling

Doelstellingen qua soorten voor het Vlaamse deel van Hedwige- Prosperschor

Broedvogels

In afwachting van de ontpoldering werden broedeilanden aangelegd waar Kluut, Visdief, Tureluur, Zwartkopmeeuw en Kokmeeuw op broedden. In het zich ontwikkelende slikken en schorrengebied zullen deze soorten op termijn opnieuw tot broeden kunnen komen. Pas ruim na deze beheerplanperiode zal er zich ook rietschor ontwikkelen waardoor ook Bruine Kiekendief en Blauwborst tot doelsoorten kunnen naar voor worden geschoven.

De als broedvogel aangeduide doelsoorten zijn in onderstaande tabel opgenomen:

Soort	EU-bijlage	Populatie in 2015 (tr of bp) ¹⁰	Streefcijfer SBZ (tr of bp)	Aandeel SBZ in % ¹¹	Streefcijfer deelgebied
Kluut	Ja	0	366-483	0	20
Visdief	Ja	0	208	0	50
Strandplevier	Ja	0	30-40	0	10
Kleine plevier	Nee	2	-	-	-
Scholekster	Nee	6	-	-	-
Zwartkopmeeuw	Ja	215	7-1103	39	500
Kokmeeuw	Ja	850	3380-4402	22	1500
Tureluur	Nee	20	-	-	-

Opmerking bij deze tabel: Voor actuele gegevens over het voorkomen van de doelsoorten per gebied, kan u de website www.beheercommissienatuurlinkerschedeover.be raadplegen. Deze wordt jaarlijks geactualiseerd met onze monitoringsgegevens.

Belangrijke uitgangspunten om bovenstaande doelstellingen te kunnen realiseren zijn:

- ✓ De broedplaatsen niet mogen worden beïnvloed of bedreigd, direct of indirect, door enige menselijke activiteit.
- ✓ De impact van predatie op grondbroeders mag niet betekenisvol zijn. Hiervoor kan het gebied elektrisch omheind worden om grondpredatoren te weren.
- ✓ De afstand van bomenrijen, struweel (< 0,5 ha) en ruigten t.o.v. de broedgebieden moet een minimale afstand van 100 meter bedragen.
- ✓ De afstand van bos (> 0,5 ha) t.o.v. de broedgebieden moet een minimale afstand van 200 meter bedragen.

Trekvogels en overwinterraars

Het belang van Prosperpolder-Noord was voor overwinterende watervogels eerder beperkt. Nu de ontpoldering is uitgevoerd, zal een nieuwe complex van slikken en getijdengeulen ontstaan dat grote aantallen steltlopers en eenden zal aantrekken.

Wat betreft trekvogels en overwinterraars wordt een duurzaam behoud van de actuele populaties nagestreefd.

¹⁰ tr of bp = territoria of broedparen

¹¹ Aandeel doelstelling in % voor de totale SBZ

Soort	EU-bijlage	Range seizoens- maximum 2007-2017	Gemiddelde seizoens- maximum 2007-2017	Streefcijfer SBZ	Aandeel SBZ in % ¹²
Lepelaar	Ja	0-5	2	28-106	3
Kleine Zwaan	Ja	0-1	0	0-6	0
Kolgans	Ja	0-920	396	884-1646	31
Grauwe Gans	Ja	58-1368	458	5563-8326	7
Bergeend	Ja	0-54	18	282-747	3
Smient	Ja	0-323	108	2670-7668	2
Krakeend	Ja	0-162	58	271-424	17
Wintertaling	Ja	0-325	132	491-1077	17
Pijlstaart	Ja	0-10	3	35-57	7
Slobeend	Ja	0-50	17	28-106	26
Kluut	Ja	0-108	17	>300	6
Kemphaan	Ja	0-6	1	50-100	1
Goudplevier	Ja	0-1	0	500	0
Kokmeeuw	Ja	0-387	119	9400-22780	1

Opmerking bij deze tabel: Voor actuele gegevens over het voorkomen van de doelsoorten per gebied, kan u de website www.beheercommissieatuuurlinkerscheldeoever.be raadplegen. Deze wordt jaarlijks geactualiseerd met onze monitoringsgegevens.

4.1.2. Schor Ouden Doel en Paardenschor

Het gebied (62 ha) wordt beheerd door Natuurpunt Beheer vzw en is volledig onder invloed van het tij gelegen. Het staat dus onder invloed van getijdenwerking en wordt zowel door zout water vanuit de Noordzee als door zoet water vanuit de Schelde overspoeld. Voorafgaand aan de ontpoldering van de Hedwige- en Prosperpolder werd in enkele beheereenheden een begrazingsbeheer ingesteld waarmee het behoud van typische vegetaties van habitatype 1330 (met o.a. zulte, echte selderij, melkkruid en heemst) wordt beoogd. De begrazing wordt bij voorkeur voortgezet tot de ontpolderde gebieden een zekere rijping hebben bereikt. Het zal immers enige tijd duren (misschien wel langer dan de tijdsspanne van dit beheerplan) voor zich dergelijke vegetaties kunnen ontwikkelen in de ontpolderde gebieden. De ruimtelijke ligging van het begraasde deel van het Schor Ouden Doel werd verlegd gezien het deel ten noorden van de bres erg moeilijk toegankelijk is.

¹² Aandeel doelstelling in % voor de totale SBZ

Het Paardenschor werd in de jaren '80 met zand opgehoogd, waardoor de getijdenwerking verloren ging. In 2004 werd een deel ervan opnieuw hersteld en tot op zijn oorspronkelijk niveau afgegraven in het kader van de natuurcompensaties voor het graven van het Deurganckdok.

In het deelgebied Paardenschor wordt in de toekomst de in- en uitstromingsgeul van het GGG Doelpolder aangelegd.

HABITATS

Het habitattype 'estuaria' omvat alle habitattypes die in het Grenspark Groot Saeftinghe onder getijde invloed voorkomen en onder invloed staan van het getij en brak water, waardoor er een gedeeltelijke overlap bestaat met andere habitattypes van de bijlage 1 van de Habitatrictlijn, met name:

- Eénjarige pioniervegetaties van slik- en zandgebieden met Salicornia-soorten en andere zoutminnende planten (habitattype 1310),
- Vegetaties van Engels Slijkgras op de overgang tussen slik en schor in de zoute tot sterk brakke zone (habitattype 1320) en
- Zout- en brakwaterschorren (habitattype 1330).

Dit natuurtype ontwikkelt spontaan in gebieden onder invloed van het tij, afhankelijk van de dynamiek en het zoutgehalte van het water.

Habitat	EU-code	Actuele oppervlakte	Doel
Estuaria	1130	52 ha	52 ha

Actuele oppervlakte volgens de meest recente Biologische Waarderingskaart is 100% 1130 waarvan:

- 10,83 ha 1330
- 0,07 ha 1320
- 0,003 ha 1310
- 40 ha rbbmr

SOORTEN

Kwalitatieve doelstellingen

De broed- en rustplaatsen mogen niet worden beïnvloed of bedreigd, direct of indirect, door enige menselijke activiteit.

Streefcijfers avifauna

Broedvogels

Soort	EU-bijlage	Populatie in 2015 (tr of bp)	Streefcijfer SBZ (tr of bp)	Aandeel SBZ in % ¹³
Kluut	Ja	0	366-483	0
Tureluur	Nee	2	-	-

¹³ Percentage berekend t.a.v. het gemiddelde in range streefcijfer voor SBZ

Blauwborst	Ja	27	307-358	8
Baardman	Nee	27	-	-
Rietzanger	Nee	9	-	-
Bruine Kiekendief	Ja	1	28-33	3

Opmerking bij deze tabel: Voor actuele gegevens over het voorkomen van de doelsoorten per gebied, kan u de website www.beheercommissienatuurlinkerschedeover.be raadplegen. Deze wordt jaarlijks geactualiseerd met onze monitoringsgegevens.

Trekvogels en overwinteraars

Soort	EU-bijlage	Range seizoens- maximum 2007-2017	Gemiddelde seizoens- maximum 2007-2017	Streefcijfer SBZ	Aandeel SBZ in % ¹⁴
Grauwe Gans	Ja	2-628	212	5563-8326	3
Bergeend	Ja	31-72	55	282-747	11
Smient	Ja	2-503	172	2670-7668	3
Krakeend	Ja	2-47	11	271-424	0,3
Wintertaling	Ja	21-239	123	491-1077	16
Pijlstaart	Ja	0-4	1	28-106	2
Slobeend	Ja	0-12	2	28-106	3
Kluut	Ja	90-336	242	>300	81
Kemphaan	Ja	0-0	0	50-100	0
Goudplevier	Ja	0-35	4	500	1

Opmerking bij deze tabel: Voor actuele gegevens over het voorkomen van de doelsoorten per gebied, kan u de website www.beheercommissienatuurlinkerschedeover.be raadplegen. Deze wordt jaarlijks geactualiseerd met onze monitoringsgegevens.

4.2. Beheervisie economische functie

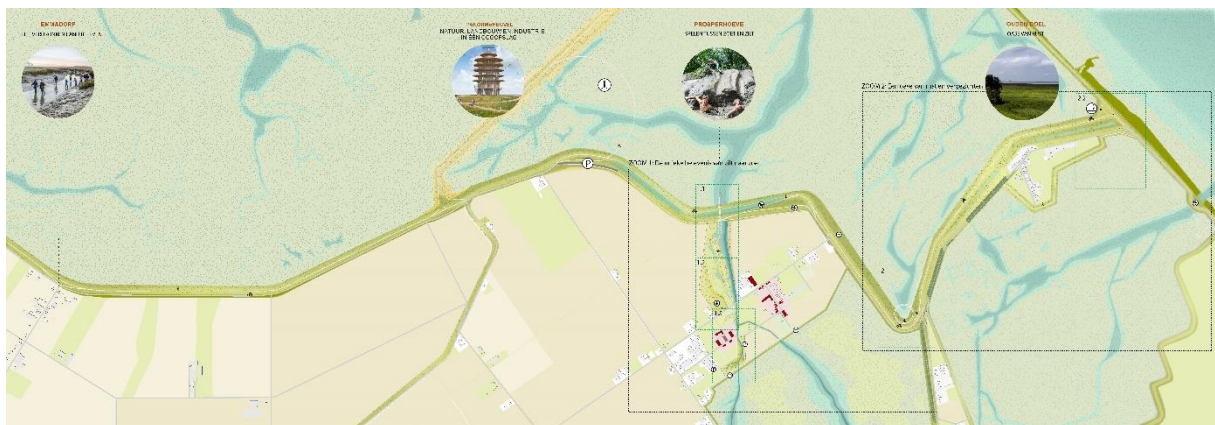
De economische functie is ondergeschikt aan de realisatie van het natuurstreefbeeld. De beheerder voorziet daarnaast geen ambitie om een duurzaam economisch gebruik in het deelgebied te voorzien.

¹⁴ Percentage berekend t.a.v. het gemiddelde in range streefcijfer voor SBZ

4.3. Beheervisie sociale functie

Gelet op de verstoringgevoelige doelsoorten en het estuariene karakter dat een wezenlijk gevaar inhoudt, wordt in de Hedwige- en Prosperpolder, het Schor Ouden Doel en het Paardenschor algemeen gesteld geen openstelling of toegankelijkheid voorzien. Het gebied is echter omsloten door en gemakkelijk te overzien vanaf de ringdijk. Deze ringdijk wordt daarom opgevat als hoofdlijn voor het recreatief medegebruik. Het jaagpad op de ringdijk is integraal toegankelijk voor fietsers en wandelaars met honden aan de leiband. De ringdijk wordt bovendien opgeladen met recreatieve voorzieningen zoals zitbanken, speelelementen, uitkijpunten, vogelkijkinfrastructuur en half verharde wandelpaden zodat de beleving ervan wordt versterkt. Op een aantal plaatsen snijden de recreatieve voorzieningen in het schor om zo de beleving van de estuariene natuur nog te versterken. Deze beperkte en gestuurde toegankelijkheid door het schor door middel van vlonderpaden of een specifiek ingericht blotevoetenpad moeten ervoor zorgen dat aan de behoefte om het schor te betreden grotendeels voldaan wordt, zonder de natuurdoelstellingen in het gedrang te brengen. Mensen die graag een schorwandeling maken kunnen terecht in Emmadorp van waaruit verschillende gegidste of vrij toegankelijke wandelingen worden aangeboden door het Verdrongen land van Saefthinghe.

De recreatieve voorzieningen zijn onderdeel van een ruimer netwerk van voorzieningen in het Grensparkhart die een samenhangend geheel vormen tussen Emmadorp, Prosperpolder en Ouden Doel. Onderstaand plan geeft een overzicht van deze recreatieve voorzieningen en de samenhang met de omgeving.

In het Hedwigeschor zal bovendien een panoramaheuvel worden aangelegd met daarbij een korte wandellus met vogelkijkinfrastructuur die de bezoeker de mogelijkheid biedt om een ruime blik te hebben op het nieuwe slikken en schorreengebied en het Verdrongen Land van Saefthinghe. Hier kan ook een educatieve invulling aan worden gegeven.

Er worden twee toegangswegen gerealiseerd: een toegangsweg langs Leidingendam en door het Sieperdaschor (noord) en een toegangsroute tussen de nieuwe waterkering en de panoramaheuvel (zuid). De zuidelijke route is een vlonderpad of plankierpad en kan door voetgangers gebruikt worden; tussen de Leidingendam en de panoramaheuvel komt een weg te liggen met twee bruggen. Deze weg is ook geschikt voor auto-en licht vrachtverkeer, enkel in verband met bevoorrading van de voorzieningen op de panoramaheuvel en in het geval van een calamiteit.

Langs de zuidelijke route wordt voorgesteld om de looproute aan de buitenzijde af te schermen met een scherm met kijkgaten. Daarmee wordt verstoring van foeragerende vogels voorkomen, en

ontstaat de mogelijkheid dat wandelaars op de juiste momenten binnen de getijdeslag de foeragerende wadvogels kunnen observeren. Met inachtneming van genoemde maatregelen kunnen significant negatieve effecten worden uitgesloten.

Op de panoramaheuvel verrijst een 25 meter hoge uitkijktoren met 6 verdiepingen, met daarin de volgende voorzieningen: natuurpaviljoen/ educatiecentrum, restaurant, panoramaterras en 5 natuurhuisjes/ ecolodges. Bezoekers worden gefaciliteerd met een parkeerplaats met 75 plekken (asfalt) en 75 overloopplekken (grasbeton). Deze is voorzien tegen de zuidwestelijke zijde van de nieuwe primaire waterkering aan (buiten het projectgebied). De verwachting is dat ca. 25.000 bezoekers per jaar de panoramaheuvel met voorzieningen zullen bezoeken.

Om verstoring door bezoekers te minimaliseren wordt een lijst opgesteld met gedragsregels om alle aan recreatief medegebruik gerelateerde vormen van verstoring te voorkomen, zoals (niet limitatief) geen loslopende honden, zich niet begeven buiten wegen en paden, niet gebruiken van elektronisch versterkte muziek, achterwege laten van gebruik van verlichting die uitstraalt naar het natuurgebied, e.d.m..

4.3.1 Erfgoed

Voor het beschermd cultuurhistorisch landschap Schor Ouden Doel spelen erfgoedwaarden ook een belangrijke rol. Er wordt de nodige aandacht besteed aan het behoud van de aanwezige erfgoedwaarden (wetenschappelijke waarde). De verboden en beperkingen uit het beschermingsbesluit worden integraal nagevolgd (behalve het voorzien van een afsluiting voor grazers, zie verder bij beheermaatregelen).

4.3.2 ZEN-erfgoed

ZEN-erfgoed staat voor erfgoed Zonder Economisch Nut. Dat wil zeggen dat de eigenaar of beheerder geen doorslaggevende economische opbrengst of nut heeft bij het gebruik en beheer ervan. Voor het beheer hiervan kan de beheerder een verhoogde premie verkrijgen. Het beschermd cultuurhistorisch landschap Schor Ouden Doel komt hiervoor in aanmerking.

4.4 Beheervisie globaal kader

Het globaal kader wordt weergegeven op kaart in bijlage 12.

Een overzicht van de tot doel gestelde landschapstypologie wordt gegeven op kaart in bijlage 13.

4.5 Beheervisie ambitieniveau

Het natuurdecreet (is de wetgeving die de basis vormt van het natuurbehoud in Vlaanderen) onderscheidt vier types natuurbeheerplannen, afhankelijk van het ambitieniveau voor de ecologische functie:

- Type één: behoud van de aanwezige natuurkwaliteit
- Type twee: hogere natuurkwaliteit
- Type drie: hoogste natuurkwaliteit
- Type vier: natuureservaat

Voor wat betreft het geïntegreerd natuurbeheerplan Grenspark Groot Saefinghe, deelgebieden Hedwige- en Prosperschor en Schor Ouden Doel wordt gestreefd naar ambitieniveau type 4. Voor

Paardenschor, de Sigmadijk, de andere dijken en hun bijhorende constructies beogen we type 3. **Na voltooiing van GGG Doelpolder kan Paardenschor in principe ook onder type 4 gebracht worden.**

Een overzicht van het ambitieniveau wordt gegeven op kaart in bijlage 1.

5. Natuurstreefbeelden

De volgende natuurstreefbeelden zijn geformuleerd conform bijlage 3 van het BVR Natuurbeheerplannen. Hierdoor zijn ze niet 1-op-1 leesbaar met de natuurtypes die in het S-IHD-besluit voor deze Speciale Beschermingszone tot doel zijn gesteld. Binnen dit natuurbeheerplan worden echter doelstellingen nagestreefd die vallen binnen het natuurtype 'slik en schor' uit het S-IHD-besluit.

Deze bijlage 3 van het Besluit van de Vlaamse Regering werd in dit Natuurbeheerplan opgenomen als bijlage 15.

5.1. Natuurstreefbeeld estuaria (EU-code 1130¹⁵)

Type doelstelling

Ecologisch

Actuele toestand

Het Hedwige- en Prosperschor vormt 465 hectare (waarvan 170 ha aan Vlaamse kant) grensoverschrijdende natuurontwikkeling door ontpoldering, waarbij het bestaande Sieperdaschor, (125 ha¹⁶), en het bestaande Schor Ouden Doel/Paardenschor (62 ha) werd geïntegreerd. Hiervoor werd in 2021/2022 de Sieperdadijk afgegraven. Er blijven echter 2 restanten liggen die worden verlaagd als broedeilanden voor zeearend en kleine zilverreiger/lepelaar. Er werden daarnaast openingen in de bestaande Scheldedijk gemaakt. Ook werd de bestaande Scheldedijk afgegraven tot op schorniveau. Een nieuwe Sigmadijk of primaire waterkering beschermt het achterliggende landbouwgebied en de dorpen tegen overstromingen.

Doel

Inrichten en ontwikkelen van 652 ha¹⁷ estuarium in het Hedwige- en Prosperschor, het Sieperdaschor en het Schor Ouden Doel/Paardenschor.

Bespreking van de kenmerken van het doel

Het habitattype 'estuaria' omvat alle habitattypes die in het brakke gedeelte van de Zeeschelde voorkomen, waardoor er een gedeeltelijke overlap bestaat met andere habitattypes van de bijlage 1 van de Habitatrichtlijn, met name:

- Eénjarige pioniersvegetaties van slik- en zandgebieden met Salicornia-soorten en andere zoutminnende planten (habitattype 1310),
- Vegetaties van Engels slijkgras op de overgang tussen slik en schor in de zoute tot sterk brakke zone (habitattype 1320) en
- Zout- en brakwaterschorren (habitattype 1330).

¹⁵ <https://www.ecopedia.be/natura2000/natura-2000-estuaria-1130> - geraadpleegd op 02/06/2022

¹⁶ Huidige oppervlakte Sieperdaschor

¹⁷ Oppervlakte nieuwe ontpoldering (465 ha) plus huidige oppervlakte Sieperdaschor

Het habitatype 'Droogvallende slikwadden en zandplaten (EU-code: 1140)' omvat slikken en zandplaten die bij laag water droogvallen. Zandafzettingen ontstaan op dynamische plaatsen die rechtstreeks aan de golfwerking blootgesteld zijn. In de branding worden voornamelijk zwaardere zandkorrels afgezet. Slikken ontstaan op meer beschutte plaatsen waar het fijn gesuspendeerde slib neerslaat zoals achter strekdammen. De levensgemeenschappen bestaan hoofdzakelijk uit bodembewonende organismen, aangepast aan het extreem milieu onder invloed van de getijdencyclus. De primaire producenten zijn algen, bacteriën en blauwwieren. In slikken en op zandplaten vindt men typische soorten zoals slijkgarnalen, wadslakjes, borstelwormen en tweekleppige weekdieren. Andere organismen leven bij eb ondergedoken in het sediment en zwemmen vrij rond wanneer de zandplaten bij vloed overspoeld worden (bv. talrijke soorten krabben, pissebedden, vlokreeftachtigen en garnalen). Vele organismen zijn zo klein dat ze constant in de holten tussen de zandkorrels kunnen voortbewegen (bv. nematoden en roeipootkreeftjes). Bij eb foerageren vaak grote aantallen steltlopers en bergeenden op de slik- en zandplaten. De Gewone Zeehond (een bijlage 2 en 4-soort) gebruikt de droogvallende zandplaten bij eb om uit te rusten en als ze weer overspoeld worden bij vloed om te foerageren.

Het habitatype 'éénjarige pioniersvegetaties van slik- en zandgebieden met Salicornia-soorten en andere zoutminnende planten (EU-code: 1310)' omvat soortenarme pioniersvegetaties met zeekraalsoorten en vaak ook klein schorrenkruid die van nature voor komen op beschutte slikken die dagelijks overstroomd met zout of sterk brak water. Zeekraal- en schorrenkruidvegetaties vormen het beginstadium in de successie van slik naar schor. De brakwatervegetaties die voorkomen langs de Schelde worden gekenmerkt door het vaak dominante groenwier *Vaucheria*, naast Zeekraal, Zilte Schijnspurrie en Klein Schorrenkruid. Door sedimentatie evolueert dit habitatype naar schorren met lamsoor en begroeiingen met Gewoon kweldergras, Gewone zoutmelde, Zulte, Melkkruid en andere meerjarige soorten (habitatype 1330), waarmee het vaak in mozaïek voorkomt. De typische ongewervelde fauna van Zeekraalvegetaties omvat zowel aquatische als terrestrische soorten, aangepast aan de extreme omstandigheden van eb en vloed. Naast Borstel- en Draadwormen en Vlokreeftjes zijn vaak de grote aantallen amfibische slakjes opvallend, zoals Schorreslak, Wadslakje en Muizenootje. Bij eb zoeken diverse halofiele loopkevers (o.a. *Pogonus littoralis*, *Bembidion pallidipenne*, *Bembidion maritimum*, *Bembidion ephippium*, *Bembidion normannum*), kortschildkevers (o.a. *Bledius spec*) en spinnen (o.a. de Schorrewolfspin en het Slikkenspinnetje) naar voedsel. Op zijn beurt vormt de vaak abundante ongewervelde fauna een belangrijke voedselbron voor steltlopers zoals plevieren en strandlopers.

Het habitatype 'schorren met slijkgrasvegetatie (EU-code: 1320)' bestaat uit soortenarme gemeenschappen op de overgang tussen slik en schor. Het water kan zowel zout als sterk brak zijn. De vegetaties worden gedomineerd door Engels slijkgras dat groeit in dichte tot losse zoden. De kensoort Klein slijkgras is volledig verdrongen door het meer concurrentiekrachtige Engels slijkgras (synoniem bastaardslijkgras), een hybride van Klein slijkgras en de Noord-Amerikaanse *Spartina alterniflora*. De uitbreiding van Engels slijkgras werd in de jaren 1920 bevorderd door aanplanting in de slikken van de Westerschelde om schorvorming te stimuleren en zo landaanwinning mogelijk te maken. Door haar vlezige wortelstokken is deze soort goed bestand tegen erosie. Zo verdraagt ze beter de versterkte getijdenwerking waardoor ze lager op het slik kan groeien dan *Spartina maritima*. Nadien heeft deze soort zich spontaan verspreid. Door het verdwijnen van Klein slijkgras dienen de huidige slijkgrasvegetaties in feite als een ecologisch suboptimale vorm van dit habitatype te worden beschouwd. Waar Engels slijkgras grote oppervlaktes inneemt en de oppervlakte slik beperkt wordt, daalt de beschikbare foerageerruimte voor waadvogels sterk. Slijkgrasvegetaties spelen een belangrijke rol in de successie van slik naar schor. Deze overblijvende soort vormt bulten waardoor de ophoging van het terrein versneld wordt. Op de hoge slikken neemt de vitaliteit van Engels

slijkgras sterk af en ontstaan schorrenvegetaties van midden en hoog schor (habitattype 1330). De dichte slijkgrasvegetaties vormen een geschikte schuilplaats voor halofiele spinnen en kevers van het slik en het lage schor om het dagelijkse getij te overleven. Het Wadslakje komt vaak in grote aantallen voor.

Het habitattype ‘Atlantische schorren (EU-code: 1330)’ komt voor op zilte of brakke standplaatsen tussen globaal GHW (gemiddeld hoog water) en gemiddeld 5 overspoelingen per jaar. Meestal worden ze doorsneden door een stelsel van krekens en geulen. Aan de randen van deze krekens en geulen komen hoger gelegen, zandige oeverwallen voor; in de kommen bezinken na elke overstroming de fijnere kleideeltjes. Door toenemende sedimentatie gaan de plantengemeenschappen van het lage schor geleidelijk over in gemeenschappen van het midden schor en het hoge schor. De brakwaterschorren in het Schelde-estuarium worden gekenmerkt met Zulte, Heen en Echt lepelblad als typische soorten; op de hoger aangeslibde delen zijn Zeekweek en Riet vaak dominant. Lokale variatie in soortensamenstelling treedt op naargelang de zoutconcentratie in het overspoelende water en de hoogte en drainage van de bodem. Op begraasd schor ontstaat een typisch microreliëf met microgradiënten. In afwezigheid van of met lichte begrazing kunnen Riet en Zeekweek in brakke milieus op de voorgrond treden. Ook Heen kan zowel in zoete als brakke omstandigheden voorkomen, zodat het zilte of brakke karakter van het grondwater in het gebied steeds een randvoorwaarde is om het habitattype te identificeren wanneer andere indicatoren ontbreken. Indien hoge schorren wel voldoende intensief begraasd worden ontstaan er zeer goed ontwikkelde en gevarieerde zilte vegetaties.

In schorren komt een zeer groot aantal kenmerkende soorten zoutminnende of zouttolerante ongewervelden voor die aangepast zijn aan een periodieke overstroming met zeewater. De meeste families onder de slakken, spinnen, kevers, wantsen, vliegen, vliesvleugeligen en andere insectengroepen hebben vertegenwoordigers die exclusief aan schorren gebonden zijn, waaronder heel wat fytofage soorten. Vooral de hogere schorren met een grote structuurvariatie, door bv. lichte begrazing, zijn gekenmerkt door een bijzondere en hoge biodiversiteit. Schorren zijn een belangrijk habitat voor allerlei broedvogels zoals Scholekster, Kluut en Tureluur. In de winter foerageren er diverse ganzensoorten en steltlopers. Bij hoogwater vormen schorren een vluchtplaats voor allerlei waadvogels die op de omringende slikken foerageren.

Bespreking van de factoren

<p>De habitatkwaliteit moet zowel qua structuur als qua functioneren worden in stand gehouden.</p>	<p>Voldoende oppervlakte aan ondiep water, slik en schor waar estuariene processen kunnen spelen met name de biochemische processen (verwijderen nutriënten, aanleveren silicium) en de successie tussen slik en schor.</p> <p>De chemische water- en sedimentkwaliteit moet permanent goed zijn. De fysische bodemkwaliteit moet eveneens goed zijn.</p>
--	---

De factoren die het habitat en de habitat specifieke soorten beïnvloeden moeten onder controle zijn.	<p>Vereist een goede chemische waterkwaliteit met hoge zuurstofconcentraties die in het estuarium niet lager zijn dan 5 mg/l in de zomer en 6 mg/l in de winter.</p> <p>Geen verdere toename van de getijamplitude en -energie.</p> <p>Impact van erosie op slikken, geulen en schorren moet worden vermeden.</p> <p>Voldoende begrazingsdruk op hoge schorren indien men een open soortenrijke zilte vegetatie als doel heeft.</p>
--	---

Actuele status in het betrokken SBZ¹⁸

Het actuele voorkomen	590 ha in SBZ-V BE 2301336 (waarvan 161 ha over een zeer smalle gordel waar het wel als habitat maar niet als broedgebied/overwinteringsgebied voor vogels kan functioneren)
Actuele staat van instandhouding	Daar er een tekort is van areaal voor estuariene processen (met specifieke nood aan ondiep water, slik en schor), gezien de nood aan een betere chemische waterkwaliteit met zuurstofconcentraties die niet lager zijn dan 5 mg/l in de zomer en 6 mg/l in de winter, vermits de getijamplitude en –energie dient te worden getemperd wordt een gedeeltelijk aangetaste actuele staat van instandhouding geconcludeerd.
Trend	Negatief is dat de getij-asymmetrie toeneemt. De waterkwaliteit (zuurstofgehalte, ...) verbetert wel, ook al zijn er te hoge concentraties van bepaalde stoffen (zoals PFAS) aanwezig. Het areaal binnen dit SBZ is stabiel.
Potenties	Door te voorzien in ontpolderingen en GGG'n kan binnen dit SBZ het nodige areaal (460 ha extra) worden voorzien.

Geplande beheertrajecten

Inrichtingsbeheer	Conform het inrichtingsplan (Sigmaplan) worden er bressen in de Scheldedijk gegraven, worden er getijdengeulen aangelegd en worden er broedeilanden voorzien.
Eindbeheer	Er wordt nulbeheer toegepast in functie van de spontane ontwikkeling van slik en schor.

5.2. Natuurstreefbeeld leefgebied Bruine Kiekendief

Type doelstelling

Ecologisch

¹⁸ SBZ = Speciale Beschermingszone

Actuele toestand

De Hedwige- en Prosperpoldewordt door Bruine Kiekendief op dit moment enkel als foerageergebied gebruikt. Gelet op de lange ontwikkelingstijd tot schor zal dit deelgebied pas na deze beheerplanperiode kunnen fungeren als broedgebied.

In het vroegere Sieperdaschor broeden jaarlijks meerdere paren (6 broedparen in 2019). Ook in het Schor Ouden Doel broedt 1 paar.

Doel

Voorzien in broedhabitat en foerageergebied voor meerdere paren Bruine Kiekendief.

Bespreking van de kenmerken van het doel

De Bruine Kiekendief is een soort van open landschappen met grote moeras- en rietvegetaties. Als nestplaats dienen voornamelijk grote natte rietvelden langs kreken, meren of plassen, maar jaarlijks wordt ook gebroed in graanculturen en graslanden. Het nest wordt gemaakt op een droge hoop plantenresten in de natte vegetatie.

Het foerageergebied bestaat uit voldoende groot (onverstoord) open moerasgebied in de buurt van open water of uit een agrarisch landschap bestaande uit vochtige weilanden en cultuurlanden (met voorkeur voor graanvelden) en met veel voedsel (vogels en kleinere zoogdieren). Bij het jagen worden naast moerassen en rietvelden ook lijnvormige elementen afgevlogen zoals rietkragen langs perceelsranden waar hij van op geringe hoogte op een prooi duikt.

Foto ©: Vilda/Yves Adams

Bespreking van de factoren

Als broedhabitat verkiest Bruine Kiekendief uitgestrekte, ononderbroken rietvelden en moerassen met dichte bedden van vegetatie en weinig bomen (minder dan 10 bomen per ha). Bij het toepassen van cyclisch maaibeheer moet minstens 30% niet gemaaid zijn.

Een voldoende hoog waterniveau op nestplaats tijdens broedseizoen fungeert als barrière tegen grondpredatoren. Fluctuaties in de hoogwaterstanden beperken zich tijdens het broedseizoen best zo veel mogelijk, want bij hoge springtijden kan het nest overspoelen.

Per broedpaar is een geschikt foerageergebied van minstens 200 ha groot noodzakelijk.

Actuele status in het betrokken SBZ

Het actuele voorkomen	5-11 broedparen
Actuele staat van instandhouding	Gedeeltelijk aangetaste actuele staat van instandhouding
Trend	De aantallen schommelen tussen 2003 en 2017 tussen 5-26 broedparen. De laatste jaren is de trend sterk gedaald.
Potenties	Potenties zijn aanwezig in alle bestaande en toekomstige gebieden van de natuurkernstructuur. Gebieden van het type Riet en Water, Rietschor, begraasd schor, Plas en Oever, Natuurweide zoet/zilt en in mindere mate van het type spuitvelden (hogere rietgedeelten) zijn geschikt als broed- en foerageergebied. Om te foerageren zijn ook de Weidevogelgebieden en graslanden, de open gebieden in de Ecologische Infrastructuur zoals Steenlandpolder, Haasop, Spaans Fort (ca. 300 ha), en het landbouwgebied binnen SBZ (met basisnatuurkwaliteit) belangrijk. Dergelijke gebieden kunnen binnen dit vogelrichtlijngebied in voldoende oppervlakte en kwaliteit worden aangelegd om de glsvi ¹⁹ te kunnen halen. Ook de nabijheid van het Verdrongen Land van Saeftinghe biedt goede potenties om tot een gevarieerd en voldoende groot complex van broed- en foerageergebied te komen.

Geplande beheertrajecten

Inrichtingsbeheer	Conform het inrichtingsplan (Sigmaphan) worden er bressen in de Scheldedijk gegraven, worden er getijdengeulen aangelegd en worden er broedeilanden voorzien.
--------------------------	---

¹⁹ glsvi = gunstige lokale stand van instandhouding

Eindbeheer	Er wordt nulbeheer toegepast in functie van de spontane ontwikkeling van slik en schor.
-------------------	---

5.3. Natuurstreefbeeld leefgebied Blauwborst

Type doelstelling

Ecologisch

Actuele toestand

Blauwborst was in de tijdelijke invulling van de Hedwige- en Prosperpolder voorafgaand aan de ontpoldering, een broedvogel met stijgende aantallen. Na de ontpoldering zal, gelet op de lange ontwikkelingstijd tot schor, dit deelgebied pas na deze beheerplanperiode opnieuw kunnen fungeren als broedgebied.

In het vroegere Sieperdaschor, Schor Ouden Doel en Paardenschor is het een regelmatige broedvogel.

Blauwborst © Ronny De Malsche

Doel

Voorzien in broedhabitat in de vorm van rietschor.

Bespreking van de kenmerken van het doel

De Blauwborst heeft een voorkeur voor iets verruigde rietvelden, rietsloten en gevarieerde moerassen. Enkele natte stukjes in een ruige vlakte zijn ook al voldoende. Doordat het voedsel vooral op de grond wordt gezocht, moeten in zijn leefgebied open plekken tussen de vegetatie aanwezig zijn (bv. modderstroken). Hier worden insecten en andere kleine diertjes van de bodem opgepikt. Daarnaast zijn ook verspreide struiken essentieel, omdat die gebruikt worden als zangpost.

Bespreking van de factoren

Het optimale broedhabitat bestaat uit minstens 2 ha rietland of moerassige vegetatie waarin minder dan 30% struiken per ha voorkomen. Struiken (vooral wilgen of elzen) van 1 tot 2 m hoog zijn van belang en eveneens een complete afwezigheid van hogere bomen. De vegetatie heeft een hoogte tussen de 50 cm en 2 m en voorzien van open plekken (slik).

Actuele status

Het actuele voorkomen	Komt voor over het gehele vogelrichtlijngebied met kernpopulaties in de natuurkerngebieden van het type riet en water, rietschor en plas en oever. Momenteel zijn er 182 – 237 broedparen aanwezig.
Actuele staat van instandhouding	De oppervlakte en kwaliteit laten toe om hier meerdere kernpopulaties te huisvesten. De huidige staat van instandhouding is gedeeltelijk aangetast.
Trend	De aantallen in het Vogelrichtlijngebied Schorren en polders van de Benedenschelde schommelen tussen 2003 en 2017 tussen 150 – 250 broedparen. De populatie binnen dit SBZ is stabiel tot licht stijgend. Vlaanderen en West-Europa kent een algemene uitbreiding.
Potenties	Potenties zijn aanwezig in alle bestaande en toekomstige gebieden met riet en verspreid staande opgaande vegetatie. Dergelijke gebieden kunnen binnen dit vogelrichtlijngebied in voldoende oppervlakte en kwaliteit worden aangelegd om de doelstellingen te kunnen halen.

Geplande beheertrajecten

Nulbeheer

5.4. Natuurstreefbeeld leefgebied Zwartkopmeeuw

Type doelstelling

Ecologisch

Actuele toestand

Zwartkopmeeuw broedde voor de ontpoldering op de speciaal aangelegde broedeilanden in de Hedwige- en Prosperpolder.

Doel

Er werden drie broedeilanden voor onder andere een kolonie Zwartkopmeeuwen tot 500 broedparen aangelegd.

Zwartkopmeeuw, Saxifraga

Bespreking van de kenmerken van het doel

Zwartkopmeeuwen komen zowel in het binnenland op vennen, vijvers, opspuitterreinen als aan de kust op eilanden en in havengebieden voor. Ze zoeken voedsel zoals Kok- en Stormmeeuw dat doen, door te vissen, aas te zoeken of achter beekarren regenwormen en insecten te zoeken in niet al te bemeste weiden. 's Winters lijkt de Zwartkopmeeuw iets meer kustgebonden te zijn.

Bespreking van de factoren

Als broedlocatie verkiest Zwartkopmeeuw moerassen, eilanden met schaarse begroeiing in slikgebieden en zandduinen nabij water. Een afwisseling van (zeer) korte tot middelhoge vegetatie (van 0 tot 30 cm) op de nestplaats tijdens het broedseizoen is essentieel.

Zwartkopmeeuw is verstoringsgevoelig, waardoor weinig of geen antropogene verstoring in een straal van 100 meter van de nestplaats gewenst is.

Actuele status in het betrokken SBZ

Het actuele voorkomen	19-1409 broedparen
Actuele staat van instandhouding	Gunstige staat van instandhouding.
Trend	De aantallen schommelen tussen 2003 en 2017 tussen 7 en 1409 broedparen. Stabiël tot stijgend. De waargenomen schommelingen hangen samen met de keuze van de broedplaats, soms ligt de grootste kolonie wel binnen het havengebied maar buiten SBZ.

Potenties

Zwartkopmeeuw vindt broedgelegenheid op eilanden, bouwwerven, tijdelijke natuurcompensatiegebieden en nieuwe natuurgebieden met waterrijke pionierssituaties. In de toekomst zal in het gebied dat wordt ingericht voor Estuarium en Kluut potentiële nestgelegenheid worden voorzien in de vorm van broedeilanden.

Geplande beheertrajecten

Inrichtingsbeheer	Conform het inrichtingsplan (Sigmaplan) worden er bressen in de Scheldedijk gegraven, worden er getijdengeulen aangelegd en worden er broedeilanden voorzien.
Eindbeheer	Nulbeheer in functie van de spontane ontwikkeling van slik en schor (leefgebied Zwartkopmeeuw). Er kan een maai- en begrazingsbeheer (incl. evt. freeswerken) worden toegepast op de eilanden. De eilanden kunnen ontoegankelijk gemaakt worden voor grondpredatoren d.m.v. voswerende elektrische rasters.

5.5. Natuurstreefbeeld leefgebied Strandplevier

Type doelstelling

Ecologisch

Actuele toestand

Op dit moment is Strandplevier geen regelmatige broedvogel in het Hedwige- en Prosperschor door het ontbreken van geschikt habitat.

Doel

Het inrichten en ontwikkelen van een slikken- en schorregebied voor een populatie van 10 broedparen.

Foto © Yves Adams, Vildaphoto

Bespreking van de kenmerken van het doel

De Strandplevier broedt op strandvlaktes, primaire duintjes, schelpenrijke, hoger gelegen delen van schorren en kwelders, zeedijken en hier en daar ook op zandig kaal terrein zoals opspuitterreinen. Meestal is hij te vinden nabij zout of brak water, maar opspuitterreinen in het binnenland zijn ook geschikt als de bodem zout genoeg is en de plantengroei schaars. Oneffen terreinen en geheel onbeschutte stranden worden gemeden. De voorkeur gaat naar gebieden waar voldoende natuurlijke dynamiek aanwezig is. Zijn voedsel bestaat uit insecten, spinnen, slakjes, kreeftachtigen en wormen die hij vooral zoekt tussen het aanspoelsel van de zee op de stranden. Op trek komt de soort in gelijkaardige biotopen voor.

Bespreking van de factoren

Het voorkeurs habitat bezit een kale bodem met spaarzame vegetatie met een vegetatiebedekking van minder dan 10%. Per broedpaar is ongeveer 8 ha van dergelijk habitat noodzakelijk.

Strandplevier is verstoring gevoelig en verkiest een ononderbroken zicht van minsten 200 m.

Actuele status in het betrokken SBZ

Het actuele voorkomen	1-9 broedkoppels
Actuele staat van instandhouding	Gedeeltelijk aangetaste actuele staat van instandhouding.
Trend	De aantallen schommelen tussen 2003 en 2017 tussen 1 en 18 broedparen. Dalende trend sinds 2005.
Potenties	Strandplevier vindt broedgelegenheid op bouwerven, tijdelijke natuurcompensatiegebieden en nieuwe natuurgebieden met pionierssituaties. In de toekomst zal in het gebied dat wordt ingericht voor Estuarium en Kluut potentiële nestgelegenheid worden voorzien in de vorm van broedeilanden en zal er zich foerageergebied ontwikkelen in de slikgedeelte.

Geplande beheertrajecten

Inrichtingsbeheer	Conform het inrichtingsplan (Sigmaplan) worden er bressen in de Scheldedijk gegraven, worden er getijdengeulen aangelegd en worden er broedeilanden voorzien.
Eindbeheer	Er wordt nulbeheer toegepast in functie van de spontane ontwikkeling van slik en schor. Er kan een maai- en begrazingsbeheer (incl. evt. freeswerken) worden toegepast op de eilanden. De eilanden kunnen ontoegankelijk gemaakt worden voor grondpredatoren d.m.v. voswerende elektrische rasters.

5.6. Natuurstreefbeeld leefgebied Kluut

Type doelstelling

Ecologisch

Actuele toestand

Op dit moment is Kluut een regelmatig broedvogel in het Hedwige- en Prosperschor.

Doel

Het inrichten en ontwikkelen van een slikken- en schorregebied voor een populatie van 20 broedparen.

Bespreking van de kenmerken van het doel

De Kluut is gebonden aan waterrijke gebieden met brede slikranden, zonder of met korte begroeiing. Hier foerageert hij op de tast in ondiep water door de snavel heen en weer te bewegen. Het voedsel bestaat uit kleine kreeftachtigen, insecten en wormen. Natuurlijke en halfnatuurlijke biotopen zijn hoge zeeschorren en strandvlakten, brakwaterkreeken en lage, zilte weilanden. Ook allerlei opgespoten terreinen, vooral terreinen die kunstmatig verhoogd werden met zand en klei voor de inplanting van nieuwe industriegebieden, zijn in trek. Daarnaast komt de soort tot broeden op

afgeplagde stukken in het kader van natuurontwikkeling en op slikranden langs weidepoelen. De nestplaats bestaat uit een kuiltje midden op een kaal zandig of met schelpen bedekt terrein.

Kluut © Ronny De Malsche

Bespreking van de factoren

Het behoud van de natuurlijke en halfnatuurlijke leefgebieden staat voorop. Zandige terreinen met een matige, gemengde grondbedekking met schelpenstrand en mossen, grassen en andere vegetaties, in combinatie met ondiepe plassen met slikkige oevers zijn belangrijk. Voor het behoud van de soort in deze gebieden moet de natuurlijke vegetatiesuccessie worden afgeremd (bv. door hoge dynamiek of indien mogelijk extensieve begrazing). Ook het instellen van een veilige, rustige nestomgeving komt de soort ten goede.

Actuele status in het betrokken SBZ

Het actuele voorkomen	145-245 broedparen
Actuele staat van instandhouding	Gedeeltelijk aangetaste actuele staat van instandhouding.
Trend	De aantallen schommelen tussen 2003 en 2017 tussen 145 en 245 broedparen. De trend is negatief.

Potenties

Vanuit de compensatieverplichting van het Nooddecreet wordt er jaarlijks 200 ha broedgebied voor strand- en plasbroeders voorzien waaronder ook pionierssituaties en broedeilanden voor Kluut. Ook de broedeilanden die in de kreken van de weidevogelgebieden zijn aangelegd worden als broedkolonies gebruikt.

Door de realisatie van de habitatdoelen (Estuaria 1130) en de oppervlakte leefgebied in de graslandgebieden zal voor deze soort voldoende foerageer- en broedgebied ontstaan. Specifieke inrichtingsmaatregelen (broedeilanden) in estuariene natuurontwikkelingsgebieden bieden geschikte nestgelegenheid. De nieuwe estuariene gebieden en de omliggende graslandcomplexen vormen uitgestrekte foerageergebieden. Verder zal ook de oppervlakte foerageer- en broedgebied stroomopwaarts de Zeeschelde sterk toenemen ten gevolge van de nieuwe natuurontwikkelingsprojecten van het (geactualiseerde) Sigmaplan.

Geplande beheertrajecten

Inrichtingsbeheer	Conform het inrichtingsplan (Sigmaplan) worden er bressen in de Scheldedijk gegraven, worden er getijdengeulen aangelegd en worden er broedeilanden voorzien.
Eindbeheer	Er wordt nulbeheer toegepast in functie van de spontane ontwikkeling van slik en schor. Er kan een maai- en begrazingsbeheer (incl. evt. freeswerken) worden toegepast op de eilanden. De eilanden kunnen ontoegankelijk gemaakt worden voor grondpredatoren d.m.v. voswerende elektrische rasters.

5.7. Natuurstreefbeeld leefgebied Rugstreepad

Type doeltelling

Ecologisch

Actuele toestand

Binnen de contouren van dit natuurbeheerplan zijn een aantal specifieke poelen aangeduid als leefgebied voor de Rugstreepad.

Doel

200 roepende mannetjes en het optimaliseren van het bestaande leefgebied.

Bespreking van de factoren

Het leefgebied bevat veelal een kleinschalige afwisseling van onbegroeide plaatsen en plekken met ijle vegetaties. In geaccidenteerde terreinen geven ze de voorkeur aan ondiepe plassen met weinig of geen vegetatie. Vaak betreft het tijdelijke plassen die tijdens regenarme lentes en zomers snel uitdrogen. Nieuw gegraven plassen en accidenteel ontstane ondieptes worden vaak zeer snel gekoloniseerd, maar ze worden ook even snel verlaten zodra de watervegetatie een meer permanent

karakter krijgt. Rugstreeppadden verplaatsen zich dan ook vaak van de ene naar de andere paaiplaats.

Door zijn voorkeur voor dynamische milieus is het van groot belang de noodzakelijke pioniersituaties van land- en waterbiotopen in stand te houden of opnieuw te creëren. Het externe beheer is vooral gericht op het verhinderen van eutrofiëring en verdroging. De nieuw aangelegde of herstelde poelen hebben brede randen met water van 10 tot 30 cm diepte.

Bespreking van de kenmerken van het doel

De Rugstreeppad is een warmteminnende soort met een gravende levenswijze. Binnen het Grenspark Groot Saeftinghe treffen we ze aan in geaccidenteerde terreinen die sterk door menselijke activiteiten beïnvloed zijn zoals bouwterreinen en met zand opgespoten terreinen van de havenontwikkeling. Deze laatste is meteen ook de vindplaats van moeraswespenorchis.

Actuele status in het SBZ-V

Rugstreeppad werd niet aangemeld als prioritaire soort binnen dit SBZ.

Geplande beheertrajecten

Beheer voorplantingspoelen

Rugstreeppad © Yves Adams (Vildaphoto)

6. Beheermaatregelen

6.1. Beheereenheid Sigmadijk (PP1)

Actueel natuurtype: kd+hp*²⁰

Oppervlakte: 33,04 ha

Natuurstreefbeeld: leefgebied Bruine Kiekendief en Rugstreeppad

Beheer grazige vegetatie	
Voortraject	Gedurende de eerste 6 jaar: 2 maaibeurten (met afvoer) per jaar. Eerste maaibeurt ten vroegste 15 mei. 2e maaibeurt ten vroegste 1 augustus. Eventueel nabegrazing met schapen (zonder bij te voeren).
Wat	In functie van ontwikkeling van grazige vegetatie, wordt er jaarlijks gemaaid met afvoer van het maaisel en/of eventueel nabegrazing door schapen.
Frequentie	Jaarlijks
Wanneer	Ten vroegste 15 juni
Hoeveel (van totale oppervlakte)	33,04 ha
Eindbeheer	Jaarlijkse maaibeurt (met afvoer) en/of eventueel nabegrazing door schapen.

Beheer depressies Rugstreeppad	
Voortraject	nvt
Wat	Voor hun voorplantingswater geeft de Rugstreeppad zijn voorkeur aan pionierssituaties. De successie die voorkomt in de depressies die gebruikt worden als voorplantingshabitat dient dus teruggezet te worden om deze pionierssituatie te behouden.
Frequentie	Terugkerend beheer (enkel wanneer noodzakelijk)
Wanneer	Oktober – begin maart
Hoeveel (van totale oppervlakte)	nvt
Eindbeheer	Periodiek (wanneer noodzakelijk) terugzetten van de successie (met graafmachine of d.m.v. maaien) in de depressies die functioneren als voortplantingshabitat voor Rugstreeppad.

²⁰ kd = dijk, hp* = soortenrijk permanent cultuurgrasland met relicten van halfnatuurlijke graslanden

6.2. Beheereenheid Prosperschor Noord 2 (PP2)

Actueel natuurtype: kd+hp*²¹

Oppervlakte: 5,23 ha

Natuurstreefbeeld: estuarium (EU-1130) + leefgebied Bruine Kiekendief

Nulbeheer	
Inrichtingsbeheer (voortraject)	De dijk wordt afgegraven tot op schorniveau aan de rivierzijde, aan de landzijde tot op maaiveldniveau.
Wat	Er wordt, door beperkte toegankelijkheid, een nulbeheer toegepast in functie van de spontane ontwikkeling.
Frequentie	nvt
Wanneer	nvt
Hoeveel (van oppervlakte)	nvt
Eindbeheer	Nulbeheer door de beperkte toegankelijkheid.

6.3. Beheereenheid Prosperschor Noord 3 (PP3)

Actueel natuurtype: bu+hp+ua+kd²²

Oppervlakte: 155,40 ha

Natuurstreefbeeld: estuarium (EU-1130) + leefgebied Bruine Kiekendief, Kluut, Zwartkopmeeuw en Strandplevier

Nulbeheer (m.u.v. broedeilanden)	
Inrichtingsbeheer (voortraject)	Conform het inrichtingsplan (Sigmaplan) wordt er een bres in de Scheldedijk gegraven, worden er getijdengeulen aangelegd en worden er broedeilanden voorzien. De bestaande broedeilanden werden voorafgaand aan de ontpoldering al gefaseerd (buiten het broedseizoen) omgevormd naar de gewenste toekomstige situatie.
Wat	Er wordt nulbeheer toegepast in functie van de spontane ontwikkeling van slik en schor. Rond de broedeilanden kan een voswerend raster geplaatst worden en kan er een maai- en begrazingsbeheer (incl. evt. freeswerken) worden toegepast.
Frequentie	nvt

²¹ kd = dijk, hp* = soortenrijk permanent cultuurgrasland met relicten van halfnatuurlijke graslanden

²² bu = akker op kleiige bodem, hp = soortenarm permanent cultuurgrasland, ua = halfopen of open bebouwing met beplanting, kd = dijk

Wanneer	nvt
Hoeveel (van oppervlakte)	nvt
Eindbeheer	<p>Nulbeheer, met uitzondering van de broedeilanden.</p> <p>Er kan een maai- en begrazingsbeheer (incl. evt. freeswerken) worden toegepast op de eilanden. De vegetatie kan ook verwijderd worden met een graafmachine. De eilanden kunnen ontoegankelijk gemaakt worden voor grondpredatoren d.m.v. voswerende elektrische rasters.</p> <p>Jaarlijks verwijderen van aangespoeld afval aan de teen van de dijk en aan de broedeilanden.</p>

6.4. Beheereenheid Hedwigedijk 1 (nieuwe zeedijk) (HP1)

Actueel natuurtype: kd+hp²³

Oppervlakte: 20,62 ha

Natuurstreefbeeld: leefgebied Bruine Kiekendief

Beheer grazige vegetatie	
Voortraject	Gedurende de eerste 6 jaar: 2 maaibeurten (met afvoer) per jaar. Eerste maaibeurt ten vroegste 15 mei. Tweede maaibeurt ten vroegste 1 augustus. Eventueel nabegrazing met schapen.
Wat	In functie van ontwikkeling van grazige soortenrijke vegetatie, wordt er jaarlijks gemaaid met afvoer van het maaisel en eventueel nabegrazing door schapen.
Frequentie	Jaarlijks
Wanneer	Ten vroegste 15 juni
Hoeveel (van totale oppervlakte)	20,48 ha
Eindbeheer	Jaarlijkse maaibeurt (met afvoer) met eventueel nabegrazing door schapen.

6.5. Beheereenheid Hedwigeschor 2 (voormalige akkers) (HP2)

Actueel natuurtype: bu+hp+ua+kd²⁴

Oppervlakte: 305,02 ha

²³ kd = dijk, hp* = soortenrijk permanent cultuurgrasland met relictten van halfnatuurlijke graslanden

²⁴ bu = akker op kleiige bodem, hp = soortenarm permanent cultuurgrasland, ua = halfopen of open bebouwing met beplanting, kd = dijk

Natuurstreefbeeld: Estuaria (EU-1130) + leefgebied Bruine Kiekendief, Kluut, Zwartkopmeeuw en Strandplevier

Nulbeheer	
Inrichtingsbeheer (voortraject)	Conform het inrichtingsplan worden er bressen in de Schelddijk gegraven, getijdengeulen aangelegd en broedeilanden en een panoramaheuvel voorzien.
Wat	Er wordt nulbeheer toegepast in functie van de spontane ontwikkeling van slik en schor. Om het eiland met lepelaars en kleine zilverreigers wordt een voswerend raster voorzien. De eilanden worden bebost
Frequentie	nvt
Wanneer	nvt
Hoeveel (van oppervlakte)	nvt
Eindbeheer	Nulbeheer, met uitzondering van de broedeilanden. De eilanden kunnen ontoegankelijk gemaakt worden voor grondpredatoren d.m.v. voswerende elektrische rasters. Jaarlijks verwijderen van aangespoeld afval aan de teen van de dijk en aan de broedeilanden.

Beheer grazige soortenrijke vegetatie Panoramaheuvel	
Voortraject	Gedurende de eerste 6 jaar: 2 maaibeurten (met afvoer) per jaar. Eerste maaibeurt ten vroegste 15 mei. Tweede maaibeurt ten vroegste 1 augustus. Eventueel nabegrazing met schapen.
Wat	In functie van ontwikkeling van grazige vegetatie, wordt er jaarlijks gemaaid met afvoer van het maaisel en eventueel nabegrazing door schapen (zonder bijvoeren).
Frequentie	Jaarlijks
Wanneer	Ten vroegste 15 juni
Hoeveel (van totale oppervlakte)	nvt
Eindbeheer	Jaarlijkse maaibeurt (met afvoer) met eventueel nabegrazing door schapen.

6.6. Beheereenheid Hedwigepolder 3 (Sieperdaschor) (HP3)

Actueel natuurtype: 1130

Oppervlakte: 155,40 ha

Natuurstreefbeeld: Estuaria (EU-1130) + leefgebied Bruine Kiekendief, Kluut, Zwartkopmeeuw en Strandplevier

Nulbeheer	
Inrichtingsbeheer (voortraject)	Er wordt een kunstnest voor een zeearend geplaatst op 2 dijkrestanten.
Wat	Er wordt nulbeheer toegepast in functie van de spontane ontwikkeling van slik en schor.
Frequentie	nvt
Wanneer	nvt
Hoeveel (van oppervlakte)	nvt
Eindbeheer	Nulbeheer, wel intensief toezicht en beheer aan de recreatievoorzieningen. Jaarlijks verwijderen van aangespoeld afval aan de teen van de dijk.

6.7. Beheereenheid Schor Ouden Doel

De beheermaatregelen zijn gericht op het behoud van de wetenschappelijke waarde van het landschappelijke erfgoed. Extra beheermaatregelen i.f.v. landschappelijk erfgoed zijn niet van toepassing.

Actueel natuurtype: 1130

Oppervlakte: 81,93 ha

Natuurstreefbeeld:

- Estuaria (EU-1130)
- rbbmr
- 1330-buitendijks
- leefgebied bruine kiekendief en kluut

6.7.1. Beheereenheid Schor van Doel Noord (SOD-2 en SOD-5)

Noord	
Inrichtingsbeheer (voortraject)	nvt
Wat	Er wordt nulbeheer toegepast in functie van de spontane ontwikkeling van rietland.
Frequentie	nvt
Wanneer	nvt
Hoeveel (van oppervlakte)	
Eindbeheer	Nulbeheer en ruimte voor natuurlijke dynamieken voorzien. Indien noodzakelijk verwijderen van houtige opslag op de dijkteen. Indien noodzakelijk verwijderen van aangespoeld afval.

In beheereenheid SOD – 2 bevindt zich een oude vluchtheuvel voor vee. Deze wordt gebruikt door vos. Deze vluchtheuvel zou idealiter verwijderd worden, zodat hij niet meer bruikbaar is door de vos als hoogwatervluchtplaats of als locatie voor een vossenburcht.

6.7.2. Beheereenheid Schor van Doel Slik Geul (SOD-3)

Slik geul	
Inrichtingsbeheer (voortraject)	nvt
Wat	Er wordt nulbeheer toegepast in functie van slik.
Frequentie	nvt
Wanneer	nvt
Hoeveel (van oppervlakte)	
Eindbeheer	Nulbeheer en ruimte voor natuurlijke dynamieken voorzien. Indien noodzakelijk verwijderen van houtige opslag op de dijkteen. Indien noodzakelijk verwijderen van aangespoeld afval.

6.7.3. Beheereenheid Schor van Doel Centrum (SOD-4)

Schor van Doel - centrum	
Inrichtingsbeheer (voortraject)	nvt
Wat	Er wordt nulbeheer toegepast in functie van de spontane ontwikkeling van rietland.
Frequentie	nvt
Wanneer	nvt
Hoeveel (van oppervlakte)	
Eindbeheer	Nulbeheer en ruimte voor natuurlijke dynamieken voorzien. Indien noodzakelijk verwijderen van houtige opslag op de dijkteen. Indien noodzakelijk verwijderen van aangespoeld afval.

6.7.4. Beheereenheid Schor van Doel Begrazing 1 (SOD-1)

Schor van Doel – begrazing 1	
Inrichtingsbeheer (voortraject)	nvt
Wat	In functie van ontwikkelen van zilt grasland, wordt er seizoensbegrazing toegepast.

Frequentie	nvt
Wanneer	nvt
Hoeveel (van oppervlakte)	
Eindbeheer	<p><u>Seizoensbegrazing</u> Dit bestaat uit maximum 1 GVE (grootvee-eenheid) per hectare in de periode van mei tot november.</p> <p>Idealiter wordt er voor een matig begrazingsdruk gekozen. Een andere mogelijkheid is om een variabel begrazingsbeheer uit te voeren waarbij er om de 5 tot 10 jaar gefaseerd gewisseld wordt tussen extensievere en intensievere begrazing. Het is echter steeds nodig om de evolutie van de vegetatie op te volgen en eventueel het aantal grazers aan te passen naargelang hun effect op de vegetatie.</p> <p>Indien er voornamelijk op broedvogels wordt ingezet, is het in sommige gevallen aan te raden pas na 1 juli grazers in te zetten. Dit is echter een moeilijke evenwichtsoefening aangezien riet maar tot 1 augustus een aantrekkelijke voedselplant is.</p> <p>Belangrijk om rekening mee te houden is dat er voldoende vluchtplaatsen voor bij hoogtij, springtij en stormtij aanwezig zijn en dat er drinkbaar water beschikbaar is.</p> <p><u>Gefaseerd maaibeheer</u></p> <p>Afhankelijk van het effect van de begrazing op de vegetatie kan de seizoensbegrazing aangevuld worden met een gefaseerd maaibeheer om bijvoorbeeld bepaalde plantensoorten te bevoordelen of te benadelen.</p> <p>Indien noodzakelijk verwijderen van houtige opslag op de dijken. Indien noodzakelijk verwijderen van aangespoeld afval.</p>

6.7.5. Beheereenheid Schor van Doel Begrazing 2 (SOD-1)

Schor van Doel – begrazing 2	
Inrichtingsbeheer (voortraject)	nvt
Wat	In functie van ontwikkelen van zilt grasland, wordt er seizoensbegrazing toegepast.
Frequentie	nvt
Wanneer	nvt
Hoeveel (van oppervlakte)	

Eindbeheer	Seizoensbegrazing Gefaseerd maaibeheer Indien noodzakelijk verwijderen van houtige opslag op de dijkteen. Indien noodzakelijk verwijderen van aangespoeld afval.
------------	---

6.8. Beheereenheid Paardenschor (PS-1)

Actueel natuurtype: 1130

Oppervlakte: 16,66 ha

Natuurstreefbeeld: Estuaria (EU-1130) + leefgebied Bruine Kiekendief en Kluut

6.8.1. Beheereenheid Paardenschor Begrazing (PB)

Paardeschor – begrazing	
Inrichtingsbeheer (voortraject)	nvt
Wat	In functie van ontwikkelen van zilt grasland, wordt er seizoenbegrazing toegepast.
Frequentie	nvt
Wanneer	nvt
Hoeveel (van oppervlakte)	
Inrichtingsbeheer	Inrichting van de beheereenheid voor seizoenbegrazing.
Eindbeheer	Seizoensbegrazing Gefaseerd maaibeheer Indien noodzakelijk verwijderen van houtige opslag op de dijkteen. Indien noodzakelijk verwijderen van aangespoeld afval.

6.8.2. Beheereenheid Paardenschor Geul (PG)

Slik thv begrazing	
Inrichtingsbeheer (voortraject)	nvt
Wat	In functie van ontwikkelen van zilt grasland, wordt er seizoenbegrazing toegepast.
Frequentie	nvt
Wanneer	nvt

Hoeveel (van oppervlakte)	
Eindbeheer	Seizoensbegrazing Gefaseerd maaibeheer Indien noodzakelijk verwijderen van houtige opslag op de dijkteen. Indien noodzakelijk verwijderen van aangespoeld afval.

Paardenschor geul	
Inrichtingsbeheer (voortraject)	nvt
Wat	Er wordt nulbeheer toegepast in functie van de spontane ontwikkeling van slik en schor.
Frequentie	nvt
Wanneer	nvt
Hoeveel (van oppervlakte)	
Inrichtingsbeheer	Inrichtingswerken voor de realisatie van een inlaatconstructie om Scheldewater naar de Brakke kreek van GGG Doelpolder Midden te kunnen voeren.
Eindbeheer	Nulbeheer en ruimte voor natuurlijke dynamieken voorzien. Indien noodzakelijk verwijderen van houtige opslag op de dijkteen. Indien noodzakelijk verwijderen van aangespoeld afval.

7. Bosbalans

Binnen dit deelbeheerplan is geen ontbossing voorzien om bovenstaande instandhoudingsdoelstellingen te kunnen realiseren. De bosbalans in dit deelbeheerplan bedraagt hierdoor 0 ha.

8. Openstelling

De toegankelijkheid (en het bijhorende recreatieve medegebruik) in een natuurreserveaat of bos kan worden gewijzigd met een toegankelijkheidsregeling. Hiermee kan de beheerder andere groepen van gebruikers dan wandelaars toelaten of kunnen ze bepaalde zones aanduiden als speel-, honden-, bivakzone of vrij toegankelijke zone.

De toegankelijkheidsregeling is daarvoor het instrument. Een toegankelijkheidsregeling is opgebouwd uit een tekstgedeelte en een bijbehorende kaart, de toegankelijkheidskaart, van het gebied waarop het tekstgedeelte van toepassing is. De kaart toont duidelijk de toegankelijke wegen en zones en dient steeds geïnterpreteerd te worden op basis van het corresponderende tekstgedeelte en de legende bij het kaartgedeelte.

Alle toegankelijkheidsregelingen zijn te vinden op de website²⁵ van het Agentschap Natuur en Bos.

Gelet op de verstoringsgevoelige doelsoorten en het toekomstige estuariene karakter wordt er in het Vlaamse deel geen specifieke openstelling voorzien. Het gebied is echter omsloten door en gemakkelijk te overzien vanaf de dijken, waar ook observatievoorzieningen zoals een kijkhut, kunnen voorzien worden. In het Nederlandse deel zijn in de meest recente plannen een Panoramaheuvel (met natuurbelevingscentrum), wandellus en diverse vogelkijkhutten voorzien. Ook zal Het Zeeuwse Landschap wellicht excursies naar het Veldstation langs of door de toegangsweg van het Hedwigeschor gaan organiseren.

Simulatie van de Panoramaheuvel

²⁵ <https://natuurenbos.vlaanderen.be/toegankelijkheid-en-activiteiten/toegankelijkheidsregeling-voor-uw-natuurgebied-beheerders/overzicht-goedgekeurde-toegankelijkheidsregelingen>

9. Opvolging en monitoring

Aangezien de natuurstreefbeelden voor dit beheerplan zich beperken tot het habitat estuarium en de leefgebieden van soorten moet enkel de wettelijke basis beheermonitoring worden uitgevoerd.

Bij de basis beheermonitoring worden jaarlijks de uitgevoerde werken geregistreerd en gebeurt de 6-jaarlijkse beheerevaluatie op niveau van het natuurstreefbeeld kwalitatief op basis van de geregistreerde werken en een globale inschatting op basis van best professional judgement.

Wanneer er echter een soort als doel is opgenomen in het natuurbeheerplan kan het wenselijk zijn niet enkel het leefgebied van de soort op te volgen, maar ook de soort zelf via een gestandaardiseerde vangst- of telmethode. De soorten kunnen opgevolgd worden via een gestandaardiseerde vangst- of telmethode wanneer:

- de soort als doel is opgenomen in het natuurbeheerplan,
- het beheer impact heeft op het voorkomen van de soort,
- de soort (relatief) eenvoudig te inventariseren is,
- de soort zeldzaam is,
- de soort een kritische populatie vormt in het betreffende gebied.

Wanneer de soort zeer zeldzaam is, wordt de soort verplicht opgevolgd via een gestandaardiseerde vangst- of telmethode. Binnen de soortdoelstellingen zijn er geen soorten opgenomen waarvoor een gestandaardiseerde vangst- of telmethode wettelijk verplicht is.

Binnen het Grenspark Groot Saeftinghe wordt bovendien een grensoverschrijdend monitoringsplan uitgewerkt waarin monitoringsdoelstellingen voor broedvogels, overwinterende watervogels, Rugstreeppad en vegetaties worden opgenomen.

10. Ontheffingen, meldingen en vergunningsplichtige activiteiten

10.1. Natuurwetgeving

10.1.1. Vegetatiewijziging

Door de goedkeuring van het beheerplan wordt een ontheffing verkregen op het door artikel 7 van het 'Besluit van de Vlaamse regering van 23 juli 1998' opgelegd verbod op wijzigen van bepaalde vegetaties. Een aantal vegetaties die voorkomen in het beheerplangebied vallen onder de categorie 'verboden te wijzigen' en alle inrichtingen m.b.t. het uitgraven, verbreden, rechttrekken en dichten van stilstaande wateren, poelen en waterlopen, reliëfwijzigingen en wijzigingen in historisch permanent grasland. Ingrepen & beheermaatregelen die hiervoor voorzien zijn hebben evenwel niet als oogmerk om deze vegetaties te wijzigen in juridische zin maar de natuurkwaliteit ervan te verhogen. Voor betreffende percelen wordt een ontheffing verleend middels dit beheerplan. De ontheffing op het verbod tot vegetatiewijziging geldt als vrijstelling voor de omgevingsvergunning (omgevingsvergunning voor het wijzigen van vegetaties).

Voor terreinen gelegen in het VEN zorgt het natuurbeheerplan voor vrijstelling van het vragen van een individuele ontheffing op een aantal VEN-verboden: wijziging van vegetatie, meerjarige cultuurgewassen of kleine landschapselementen (Natuurdecreet, art.25, §3, 2°,2).

10.1.2. Ontheffingen op algemene verbodsbepalingen Natuur- en Erfgoeddecreet

Voor natuurreservaten kunnen afwijkingen enkel toegestaan worden op bepalingen uit artikel 35 van het natuurdecreet. Via een opsomming wordt aangegeven op welke verboden een ontheffing wordt verleend bij goedkeuring van dit beheerplan.

4° verstoren van de rust:

- om inrichtings- en beheermaatregelen uit voeren die noodzakelijk zijn voor de uitvoering van het beheerplan (gebruik van motorzaag, bosmaaier, ...)

5° in het wild levende diersoorten opzettelijk te verstoren, vooral tijdens de perioden van voortplanting, afhankelijkheid van de jongen of overwintering en trek; ze opzettelijk te vangen of te doden; hun eieren opzettelijk te rapen of te vernielen of hun nesten, voortplantingsplaatsen of rust- en schuilplaatsen te vernielen of te beschadigen;

- om exotenbeheer (fauna) mogelijk te maken en wildschade te vermijden bij een overpopulatie van schadelijke diersoorten (alle beheereenheden).
- om natuurstudie en natuur-educatieve handelingen uit te voeren, bijvoorbeeld bij begeleide bezoeken,
- om uitheemse diersoorten die een bedreiging vormen voor het ecosysteem of voor populaties van beschermde dier- of plantensoorten, te doden (alle beheereenheden).
- om populaties van schadelijke diersoorten onder controle te houden (vos, nijlgans, ...).

Kadering aanvraag afwijking op verbodsbepaling art. 35 'doden van dieren';

- De Vlaamse overheid levert grote budgettaire inspanningen om deze gebieden geschikt te maken voor broedvogels;

- De vergunning wordt aangevraagd ter bescherming van wilde fauna en ter bescherming van broedende bedreigde strand- en plasbroeders: Tureluur, Scholekster, Kokmeeuw, Visdief, Zwartkopmeeuw, Kluut en Strandplevier. Men wil de beschermde vogelsoorten beschermen tegen Vos;

- De te beschermen broedvogels zijn hoofdzakelijk koloniebroeders. Deze blijken een zeer grote aantrekkingskracht te hebben op foeragerende vossen. Doordat de schade die een vos bij koloniebroeders veroorzaakt meteen zeer groot is, wordt een maximalisatie van de bestrijdingsefficiëntie beoogd;

- Deze ontheffing wordt jaarlijks opnieuw aangevraagd.

6° planten opzettelijk te plukken, te verzamelen, af te snijden, te ontwortelen of te vernielen of planten of vegetatie op welke wijze ook te beschadigen of te vernietigen;

- om de noodzakelijke inrichtings- en beheermaatregelen van het beheerplan uit te voeren (maaien, begrazen, plaggen, bebossen, kappen en zagen, afschuinen oevers...)
- om uitheemse plantensoorten die een bedreiging vormen voor het ecosysteem te bestrijden (exotenbeheer)
- om natuurwetenschappelijk onderzoek naar flora uit te voeren
- om te voldoen aan de wettelijke verplichtingen inzake de bestrijding van distels

7° opgravingen, boringen, grondwerkzaamheden of exploitatie van materialen te verrichten, welk werk ook uit te voeren dat de aard van de grond, het uitzicht van het terrein, de bronnen en het hydrografisch net zou kunnen wijzigen, boven- of ondergrondse leidingen te leggen en reclameborden en aanplakbrieven te plaatsen;

- om de noodzakelijke handelingen te kunnen verrichten overeenkomstig het beheerplan zoals het openhouden van belangrijke getijdengeulen
- om natuurwetenschappelijk onderzoek te verrichten
- om de optimale waterhuishouding tot stand te brengen overeenkomstig de in het beheerplan gestelde natuur- en landschapsdoelen
- om het wegen- en padennetwerk te onderhouden

8° vuur te maken;

- om uitzonderlijk op zeer slecht bereikbare plaatsen beheerresten (kruin- en takkenhout, maaisel,...) te verbranden

Artikel 2.B.1. van het beschermingsbesluit van Schor Ouden Doel blijft integraal geldig, behalve de verbodsbepaling m.b.t. het aanbrengen van afsluitingen (uitgezonderd het herstel en de vernieuwing van de bestaande).

- in het kader van begrazing in functie van vegetatiebeheer is het mogelijk om bijkomende afsluitingen te plaatsen ten behoeve van grazers.

10.1.3. Ontheffingen in kader van waterveiligheid

Specifiek, in het kader van waterveiligheid, voorziet dit geïntegreerd natuurbeheerplan ook een ontheffing van volgende zaken uit artikel 35:

- 2° Gebruik gemotoriseerde voertuigen
- 3° Plaatsen van keten, loodsen en andere constructies
- 4° Rust verstoren
- 5° Verstoring, vangen, doden van in het wild levende diersoorten; eieren rapen, vernielen nesten, etc.
- 6° Plukken, verzamelen, vernielen planten
- 7° Boringen, grondwerkzaamheden, etc.
- 8° Waterpeil wijzigen

Deze ontheffing heeft louter betrekking op de strikt noodzakelijke werken in het kader van de waterveiligheid. De footprint zal zo beperkt mogelijk gehouden worden maar eventuele schade/verstoring is hierbij niet te vermijden.

10.2. Soortenbesluit

Het Soortenbesluit stelt dat het verboden is om specimen van soorten die onder het toepassingsgebied vallen van dit besluit, opzettelijk te introduceren in het wild (Onderafdeling 5, Art. 17). Een afwijking op het Soortenbesluit voor de introductie van soorten dient aangevraagd te worden en is mogelijk volgens Art 21§2 van het Soortenbesluit.

11. Lijst van de bijlagen

Bijlage 1: deelnemende percelen

Bijlage 2: gewestplan + RUP

Bijlage 3: vogelrichtlijngebied

Bijlage 4: habitatrichtlijngebied

Bijlage 5: VEN

Bijlage 6: watertoets

Bijlage 7: BWK

Bijlage 8: habitatkaart

Bijlage 9: bodemkaart

Bijlage 10: beheerindeling

Bijlage 11: inventarisatiefiches

Bijlage 12: globaal kader en ambitieniveau

Bijlage 13: landschapstypologie

Bijlage 14: beschermingsbesluit Schor Ouden Doel

Bijlage 15: natuurstreefbeelden NBP_bijlage BVR

12. Referenties

- Adriaens, P. & Ameeuw, G. (red) 2008. Ontwikkeling van criteria voor de beoordeling van de lokale staat van instandhouding van de vogelrichtlijnsoorten. Rapporten van het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek 2008 (36). Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek, Brussel, pp. 21-23.
- Agentschap voor Natuur en Bos. 2016. Soortenbeschermingsprogramma voor de roerdomp (*Botaurus stellaris*), Brussel.
- Agentschap voor Natuur en Bos. 2018. Soortenbeschermingsprogramma voor de Bruine Kiekendief (*Circus aeruginosus*) Brussel.
- Agentschap voor Natuur en Bos. 2018. Soortenbeschermingsprogramma voor de Rugstreeppad (*bufo calamita*), Brussel.
- Beckers G. & Verschraegen T. 2017. 15 jaar natuurherstel in het Midden-Limburgs Vijvergebied onder de loep genomen door Woudaap en Roerdomp. *Natuur.focus* 16(1): 23-31. Mechelen.
- Claus P. 2018. Beheervisie 2021-2045 Grenspark Groot-Saeftinge. Corridor cvba, Nazareth.
- Graveland J.; Waterriet, moerasvogels en peildynamiek; *De Levende Natuur* 100 (2): p. 50-53 (1999)
- Havenbedrijf Antwerpen. 2014. Soortenbeschermingsprogramma voor de Antwerpse haven, Antwerpen.
- Lenssen, J.; Coops, H.; Buddingh, K. en Wijers T. Herstel van rietmoeras in de Rijnstrangen. *De Levende Natuur*, vol 114 (2013) nr. 6 p. 252-257
- Packet J., De Becker P., Denys L. & Louette G. 2013. Advies betreffende inrichting en beheer van het vijvercomplex Grootbroek te Sint-Agatha-Rode (Vlaams-Brabant). INBO.A.2012.172, Brussel
- Sauwens W. 2017. Aanvraag tot onroerend erfgoedplan: natuurgebied De Maten (Genk, Diepenbeek & Hasselt. Natuurpunt Beheer, Mechelen
- Soresma 2009. Inrichtingsstudie voor de ontwikkeling van het intergetijdengebied Hedwige-Prosperpolder Beschrijvende nota
- Soresma 2010. Inrichtingsplan voor de ruimere omgeving van Hedwige-Prosperpolder
- Van De Meutter F., Stoks R. & De Meester L. 2008. Periodieke drooglegging van ondiepe vijvers. Wat met libellen, waterkevers en waterwantsen. *Natuur.focus* 7(1): 4-9.

Cartesius.be

<https://inventaris.onroenderfgoed.be/aanduidingsobjecten/8437>

<https://inventaris.onroenderfgoed.be/erfgoedobjecten/135063>